

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
FEN BİLGİSİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL SORUMLU
VATANDAŞ DAVRANIŞLARI DÜZEYLERİNİN BAZI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
Fatih DEMİR**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Fulya ÖNER ARMAĞAN**

Yüksek Lisans Tezi

**Eylül 2018
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
FEN BİLGİSİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL SORUMLU
VATANDAŞ DAVRANIŞLARI DÜZEYLERİNİN BAZI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Fatih DEMİR**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Fulya ÖNER ARMAĞAN**

**Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri
Birimi tarafından SYL-2017-7590 kodlu proje ile desteklenmiştir.**

**Eylül 2018
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Fatih DEMİR

“Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Fatih DEMİR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Fulya Öner ARMAĞAN

Matematik ve Fen Bilimleri ABD Başkanı

Prof. Dr. Hasan KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Fulya Öner ARMAĞAN danışmanlığında **Fatih DEMİR** tarafından hazırlanan “**Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü **İlköğretim** Anabilim Dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

28 /09/ 2018

JÜRİ:Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Fulya Öner ARMAĞAN Üye : Doç. Dr. Emine GÜNERİ Üye : Doç. Dr. Erol TAŞ

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 18.10.2018 tarih ve ...42-02...sayılı kararı ile onaylanmış olup, öğrencinin mezuniyet tarihi 16.10.2018.. ‘dir.

Prof. Dr. Cevdet KIRPIK
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini ve daha iyi olmam için çabasını esirgemeyen, tez çalışma sürecinde de görüş, fikirleri ile yardımcı olan, yol gösterici rolü ile güler yüzlü ve her sorumda sabırla cevaplayan Danışman Hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Fulya Öner ARMAĞAN'a saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim sürecinde dersine girmekten mutluluk duyduğum ve yüksek lisans eğitimimin daha da kaliteli olmasını sağlayan değerli hocam Doç. Dr. Oktay BEKTAŞ' a teşekkür ederim.

Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Birimi'nin yüksek lisans tez dönemim süresince göstermiş oldukları destekleri nedeniyle teşekkür ederim.

Anketin uygulanmasında bana yardımcı olan Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, anketi uyguladığım okul idaresi, öğretmen ve öğrencilerine teşekkürü bir borç bilirim.

Tezimin her aşamasında bana desteğini esirgemeyen, bugün buralara gelmemde büyük katkıları olan, haklarını ödeyemeceğim annem Hanife DEMİR' e, babam Ahmet DEMİR' e, ablam Rukiye DEMİR' e ve abim Mustafa DEMİR' e teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimin sürecinde benden desteğini, ilgisini, sevgisini, anlayışını esirgemeyen sevgili eşim Ayşe DEMİR'e, her ne kadar şu an farkında olamasa da varlığıyla beni çok mutlu eden oğlum Ali Kerem DEMİR'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Fatih DEMİR

Eylül 2018, KAYSERİ

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL SORUMLU VATANDAŞ DAVRANIŞLARI DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Fatih DEMİR

**Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2018
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fulya ÖNER ARMAĞAN**

ÖZET

İnsanoğlunun bir numaralı gündemi küresel dünya ölçeğinde çevre konusudur. Bu nedenle çevre eğitimi, eğitimin önemli bir parçasıdır. Toplumlar eğitimle şekillenip olumsuz davranışlarından uzaklaşıp olumlu davranışlara yönelecektir. Bu nedendir ki içinde yaşanılan çevreyi korumak sadece şu an yaşayan bireyler açısından değil sonraki nesiller için de önem arz etmektedir. Bu da ancak çevre konusunda sorumlu, duyarlı ve bilinçli bireyler ile gerçekleştirilebilir. Bu çalışmada ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaşlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini Kayseri ili Kocasinan, Melikgazi ve Talas ilçelerinde öğrenim gören 1500 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada Özden (2011) tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve çevresel sorumlu vatandaşlar davranış ölçeği (ÇSVDÖ) kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu 10, çevresel sorumlu vatandaşlar ölçeği ise 27 maddeden oluşmaktadır. Uygulanan ölçeğin güvenirliği .903 olarak bulunmuştur. Çalışmanın sonuçları SPSS 24.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerine sınıf düzeyi, cinsiyet, akademik başarı, baba eğitim düzeyi, çevre kuruluşu ve çevre kulüplerine üye olma, çevre ile ilgili etkinliklere katılma gibi değişkenler açısından anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonunda araştırmacılara yönelik çeşitli önerilerde de bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre Eğitimi, Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Düzeyi

**EXAMINATION OF THE LEVELS OF ENVIRONMENTALLY RESPONSIBLE
CITIZEN BEHAVIORS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN TERMS
OF SOME VARIABLES**

Fatih DEMİR

**Erciyes University, Institute of Education Sciences
Master's Thesis, September 2018
Supervisor: Dr. Asst. Prof. Fulya ÖNER ARMAĞAN**

ABSTRACT

The most important agenda of the human beings is the environment on the global scale. For this reason, environmental education is an important part of education. Societies are shaped by education and move away from negative behaviors towards positive behaviors. For this reason, protecting of environment is important not only for the individuals living now but also for the next generations. This can only happen with responsible, sensitive and conscious individuals regarding the environment. In this study, it was aimed be examined the environmentally responsible citizenship levels of 6th, 7th and 8th grade students in terms of some variables. The sample of the study consists of 1500 students in the 6th, 7th and 8th grades who receive education in the districts of Kocasinan, Melikgazi and Talas in Kayseri province. The personal information form developed by Özden (2011) and the environmentally responsible citizens behavior scale (ÇSVDÖ) were used in the study. The personal information form consists of 10 items and the environmentally responsible citizens scale consists of 27 items. The reliability of the applied scale was found to be .903. The results of the study were analyzed with the SPSS 24.0 packaged software. As a result, it was determined that secondary school students have significant differences in environmentally responsible citizen behavior levels in terms of variables such as grade level, gender, academic achievement, father's education level, membership of environmental organizations and environmental clubs, participation in environmental activities. At the end of the research, various suggestions were made for the researchers.

Keywords: Environmental Education, Environmentally Responsible Citizen Behavior Level

İÇİNDEKİLER

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL SORUMLU VATANDAŞ DAVRANIŞLARI DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Araştırma Sorusu.....	3
1.1.2. Araştırmanın Alt Problemleri.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sayıtlar	6
1.5.Sınırlılıklar.....	6
ÇEVRE NEDİR?	8
2.1. Çevre Eğitimi	9
2.2. Çevre Eğitiminin Bileşenleri	9

2.3. Çevre Eğitiminin Amaçları	10
2.4. Çevre Eğitiminin Önemi	11
2.5. Çevre Eğitiminin Eğitim Sistemindeki Yeri	12
2.6. Çevresel Vatandaşlık.....	13
2.7. İlgili Araştırmalar	14
YÖNTEM.....	19
3.1. Araştırma Modeli	19
3.2. Evren ve Örneklem.....	19
3.3. Veri Toplama Araçları.....	20
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	20
3.3.2. Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği.....	21
3.3.3. Testin Güvenirlik Çalışmaları.....	21
3.3.4. Testin Geçerlik Çalışmaları	21
3.4. Veri Toplama Süreci	26
3.5. Verilerin Analizi	27
BULGULAR.....	28
TARTIŞMA – SONUÇ VE ÖNERİLER.....	56
KAYNAKÇA	62
EKLER.....	71
EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	71
EK 2. ÇEVRESEL SORUMLU VATANDAŞ DAVRANIŞLARI ÖLÇEĞİ	72
EK 3. KAYSERİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ÇALIŞMA İZİNİ.....	73
.....	73
EK 4. VALİLİK ÇALIŞMA İZİNİ	74
EK 5. ERCİYES ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU PROJE ONAY FORMU.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	76

KISALTMALAR

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

KMO: Kaiser-Meyer-Olkin Değeri

%: Yüzde

f: Frekans

n: Denek Sayısı

p: Anlamlılık Düzeyi

Ss: Standart Sapma

X: Ortalama

t: t değeri

ÇSVDÖ: Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Betimsel İstatistik Değerleri	20
Tablo 2. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Özellikleri.....	20
Tablo 3. ÇSVDÖ, KMO ve Barlett's Test Değerleri	23
Tablo 4. ÇSVDÖ Açıklanan Toplam Varyans	23
Tablo 5. ÇSVDÖ Faktör Analizi Sonrası Dönüştürülmüş Bileşenler Matriksi	25
Tablo 6. Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği Faktörlerinin İsimlendirilmesi ve Madde Numaraları.....	26
Tablo 7. Öğrenim Görülen Sınıfa Göre Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanların Betimsel İstatistikleri	28
Tablo 8. Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanlarının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	31
Tablo 9. Sınıf Düzeyi ile İlgili Scheffe Testi	31
Tablo 10. Cinsiyet Göre ÇSVDÖ Puanların Betimsel İstatistikleri	32
Tablo 11. ÇSVDÖ Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	34
Tablo 12. Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeylerine Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	35
Tablo 13.ÇSVDÖ Puanlarının Akademik Başarı Puanlarına Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	36
Tablo 14. Çalışmaya Katılan Öğrenci Babalarının Özellikleri	37
Tablo 15. Baba Eğitim Düzeylerine Göre ÇSVDÖ Puanların Betimsel İstatistikleri	38
Tablo 16. ÇSVDÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	41
Tablo 17. Baba Eğitim Düzeyleri ile İlgili Scheffe Testi	41
Tablo 18. Çalışmaya Katılan Öğrenci Annelerinin Özellikleri	42
Tablo 19. Anne Eğitim Düzeylerine Göre ÇSVDÖ Puanların Betimsel İstatistikleri	42

Tablo 20. ÇSVDÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	45
Tablo 21. Öğrencilerin Çevre Kuruluşuna Üyelik Dağılımı	46
Tablo 22. Çevre Kuruluşuna Üyeliğe Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri	46
Tablo 23. ÇSVDÖ Puanlarının Çevre Kuruluşuna Üyeliğe Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	48
Tablo 24. Çevre Etkinliklerine Katılıma Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri	48
Tablo 25. ÇSVDÖ Puanlarının Çevre Etkinliklerine Katılıma Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	50
Tablo 26. Öğrencilerin Çevre Kulübüne Üye Olma Durumlarına Göre Dağılımı	50
Tablo 27. Çevre Kulübüne Üye Olmaya Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri	51
Tablo 28. ÇSVDÖ Puanlarının Çevre Kulübüne Üye Olmaya Göre T-Testi Sonuçları	52
Tablo 29. Öğrencilerin Ailelerin Sosyoekonomik Düzey Dağılımı	53
Tablo 30. Öğrenci Ailelerinin Sosyoekonomik Düzeyine Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri	53
Tablo 31. ÇSVDÖ Puanlarının Sosyo Ekonomik Düzeye Göre ANOVA Sonuçları	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> ÇSVDÖ’de Oluşan Faktörlere Ait Scree Plot Grafiği.....	24
<i>Şekil 2.</i> 6.Sınıf Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	29
<i>Şekil 3.</i> 7.Sınıf Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	30
<i>Şekil 4.</i> 8.Sınıf Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	30
<i>Şekil 5.</i> Kız Öğrenciler İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	33
<i>Şekil 6.</i> Erkek Öğrenciler İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	33
<i>Şekil 7.</i> Akademik Başarı Puan Aralığı 60-79 Olan Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	35
<i>Şekil 8.</i> Akademik Başarı Puan Aralığı 80-100 Olan Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	36
<i>Şekil 9.</i> Baba Eğitim Düzeyi İlkokul Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	38
<i>Şekil 10.</i> Baba Eğitim Düzeyi Ortaokul Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	39
<i>Şekil 11.</i> Baba Eğitim Düzeyi Lise Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	39
<i>Şekil 12.</i> Baba Eğitim Düzeyi Üniversite Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	40
<i>Şekil 13.</i> Baba Eğitim Düzeyi Lisansüstü Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	40
<i>Şekil 14.</i> Anne Eğitim Düzeyi İlkokul Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	43
<i>Şekil 15.</i> Anne Eğitim Düzeyi Ortaokul Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	43
<i>Şekil 16.</i> Anne Eğitim Düzeyi Lise Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	44

<i>Şekil 17.</i> Anne Eğitim Düzeyi Üniversite Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	44
<i>Şekil 18.</i> Anne Eğitim Düzeyi Lisansüstü Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	45
<i>Şekil 19.</i> Çevre Kuruluşuna Üye Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği	47
<i>Şekil 20.</i> Çevre Kuruluşuna Üye Olmayanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği	47
<i>Şekil 21.</i> Çevre İle İlgili Etkinliğe Katılanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği	49
<i>Şekil 22.</i> Çevre İle İlgili Etkinliğe Katılmayanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği	49
<i>Şekil 23.</i> Çevre Kulübüne Üye Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği	51
<i>Şekil 24.</i> Çevre Kulübüne Üye Olmayanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği	52
<i>Şekil 25.</i> Sosyoekonomik Düzeyi 1300-2000 TL Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	54
<i>Şekil 26.</i> Sosyoekonomik Düzeyi 2000-3000 TL Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.....	54
<i>Şekil 27.</i> Sosyoekonomik Düzeyi 3000 TL Ve Üstü Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği	55

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Türk Dil Kurumunca çevre; bir şeyin yakını, dolayı, etrafı, periferi olarak tanımlanmıştır (TDK, 1988). Çevre kavramı; alan yazında en basit anlamıyla yaşanılan alan, yaşam alanı olarak ifade edilmektedir (Sever ve Yalçinkaya, 2018; 2017). Bu yaşam alanı içerisinde canlı ve cansız tüm faktörler doğal dengeyi korumak adına, besin zincirinin bir gereği olarak birbirleriyle doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşim içerisinde bulunmaktadır (Akgün, Duruk ve Güngörmez, 2016; Akıllı ve Genç, 2015; Karataş ve Aslan, 2012). Kısaca çevre, canlı ve canlı olmayan varlıkların karşılıklı etkileşimlerinin bütünüdür (Erten, 2005; Sungurtekin, 2001). Bu yaşam alanı içerisinde yer alan insanoğlu, dengeyi bozma yönündeki faaliyetlerine devam etmektedir (Sever ve Yalçinkaya, 2018). Geçmişten günümüze doğru zaman tüneline ilerlediğimizde özellikle sanayi inkılabının gerçekleşmesinden sonra hızlı gerçekleşen nüfus artışları çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir (Meydan ve Doğu, 2008; Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Bu çevre sorunlarını başlatan insanoğlu olduğu gibi sonlandırabilecek olanın da insanoğlu olduğu unutulmamalıdır (Gök ve Afyon, 2015; Öztürk ve Öztürk, 2016). Bu duruma çevre konusunda duyarlı, bilinçli ve sorumluluk sahibi bireyler ile ulaşılabılır (Erbaş, Teksöz ve Tekkaya, 2012; Gök ve Afyon, 2015).

Çevre, yaşadığımız yer; çevre kirliliği ise genel olarak hava kirliliği, su, toprak, nükleer atık, evsel ve endüstriyel kirlilik olarak çeşitlendirilmektedir (Yılmaz, Morgil, Aktuğ ve Göbekli, 2002). Çevre ya da çevre kirliliği sadece bunlardan ibaret değildir. Çevresel kirlilikler ile doğal denge bozulmakta ve küresel ısınma gibi geniş çaplı sorunlar belirmektedir (Galip, 2017; Gökçe, Kaya, Aktay ve Özden, 2007; Yılmaz, 2017). Doğaya insan tarafından yapılan her olumsuz müdahalede içinde yaşanılan çevreyi anında etkilemektedir.

Geçmişten günümüze doğru bakıldığında hızlı sanayileşme, kırsaldan kente göçüştteki artış, teknolojik gelişmeler, iş, eğitim ve ulaşım olanakları gibi birçok sebebe bağlı olarak gerçekleşen nüfus artışı çevrenin hoyratça kullanılmasına yol açmıştır (Akıllı ve Genç, 2015; Aktepe ve Girgin, 2009; Alper, 2014; Gökçe vd., 2007). İnsanoğlunun çevre konusunda yaptığı telafisi olmayan hatalarının bedelini kendisinden sonraki nesile ödetmemek için birey olarak değil toplum olarak çevre konusunda ne yapılabilir noktasının ele alınması gerekmektedir (Alper, 2014; Özsoy ve Ahi, 2014).

Ülkeler, ekonomi, sosyal ve kültürel alanlarda yatırımlar yaparak bireylerin refah düzeyine katkı sunarken, yaşam alanlarını da kirletmekten de geri durmamışlardır. Günümüzde toplumlar, yaşadığımız çevreyi nasıl daha iyi bir çevre haline getirebiliriz? sorusuna cevap arayışına girmişlerdir (Akıllı ve Genç, 2015; Artun ve Okur, 2015; Meydan ve Doğu, 2008; Öztürk ve Öztürk, 2016). Bu cevaplar kapsamında ülkeler, yenilenemez enerji kaynaklarından yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmişlerdir. Ayrıca dizel ya da benzinli araçlarının yerine güneş, hidrojen ve elektrik gibi yenilenebilir enerji kaynaklarını tüketerek çevreyi kirletmeyen, çevre dostu araçlar üretilmeye başlanmıştır. Bütün bu gelişmeler, çevrenin korunmasında sadece bireylerin değil, toplumsal olarak farkındalıkların oluştuğunun da bir göstergesidir.

Çevre sorunları toplumların yaşayışlarını değiştirecek düzeye gelmiştir. Bu nedenledir ki toplumların çevre sorunlarına acil çözümler bulması gerekmektedir. Çevre sorunlarına uzun vadeli çözümler üretmek ve sürdürülebilir kılmak ancak toplumdaki tüm bireylerin işe koşulması ile gerçekleşebilir (Akçay ve Pekel, 2017). Bu sebeptendir ki bireylerin çevre bilincini ve duyarlılıklarını artırmak dünya çapında artan bir ihtiyaç olmuştur (Meydan ve Doğu, 2008). Çevre bilincini bireylerde davranış haline dönüştürebilmek için her birey üzerine düşen görevi fazlasıyla yapmak durumundadır (Erten, 2005).

Çevre sorunlarının temelinde hızlı nüfus artışı, sanayileşme gibi çeşitli nedenler sayılsa da günümüzde farklı farklı çevre sorunlarıyla karşı karşıya maruz kalınmaktadır (Sağdıç ve Şahin, 2015; Sever ve Yalçınkaya, 2018). Çevre sorunlarının birçok alt nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerin temelinde insan olduğu aşikârdır (Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Bunda en büyük etkenlerden biri de toplumun çevre konusundaki sorumsuz ve bilinçsiz davranışlarından kaynaklanmaktadır. Bu noktada yapılabilecek en doğru şey

birey ve toplum olarak her konuda olduğu gibi çevre konusunda da bilinçli olmaktan geçmektedir.

Çevre eğitiminin amacı; bireylerin içerisinde yaşadığı alanda çevreye karşı sorumlu davranışlar sergileyen bilinçli bireyler yetiştirmektir (Aksoy, 2014; Meydan ve Doğu, 2008; Sağdıç ve Şahin, 2015; Yardımcı ve Kılıç, 2010). Tüm eğitim kademelerinde çevre konusunda duyarlı bireyler yetiştirilmesi amacıyla programlara çevre kazanımları eklenmelidir (Gökçe vd. 2007). Çevre eğitimi ile etrafındaki çevre sorunlarından haberdar olan, bu çevre problemlerine kayıtsız kalmayan, bu sorunların çözümü için hem bireysel hem de topluca çaba sarf eden, çevre konusunda duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Atasoy ve Ertürk, 2008). Günümüz dünyası düşünüldüğünde en küçük bir çevre probleminin ana kaynağında insan olduğu görülmektedir.

Çevre eğitimi ile öğrencilerin yanlış bilgileri değiştirilerek çevre konusunda duyarlı, bilgili, çevre okuryazarı bireyler yetişecektir. (Özsoy ve Ahi, 2014; Woodward, 2004). Bu sayede bireylerin, çevresine eleştirel bir bakış açısıyla bakmaları sağlanacaktır (Geray, 1997). Ağaç yaş iken eğilir atasözünde de kastedildiği gibi her şey küçükken daha kolay daha rahat öğrenilir. Bu nedenledir ki çevresini koruyan, gelecek nesillere daha iyi bir çevre bırakmasını gaye edinmiş nesil yetiştirmek için çevre eğitimine küçük yaşlardan itibaren başlanmalıdır (Erten, 2005; Taşkın ve Şahin, 2008). Çevre için farkındalık oluşturmak, kalıcı davranış değişikliği oluşturabilmek için erken yaşlarda çevre eğitiminin verilmesinin gerekliliği savunulmaktadır (Alper 2014; Artun ve Özsevgeç, 2015; Özsoy ve Ahi, 2014).

Geçmişte insanoğlu doğa ile barışık şekilde yaşamaya çalışırken günümüzde nerdeyse savaşır duruma gelmiştir. Bu da haliyle çevrenin tamamıyla yorulmasına neden olmuştur (Öztürk ve Öztürk, 2016). Bu nedenle bu çalışma ile; ortaokul öğrencilerinin çevre konusunda ne kadar sorumlu birer vatandaş oldukları çalışma sonucunda tespit edilecektir.

1.1.1. Araştırma Sorusu

Bu çalışma ile “Bazı değişkenlerin, ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaşlık düzeyleri üzerindeki etkileri nedir? araştırma sorusuna cevap aranmaktadır.

1.1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırma sorusu ile ilgili şu alt problemler oluşturulmuştur:

1. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
2. Öğrencilerin cinsiyetleri, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
3. Öğrencilerin akademik başarıları, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
4. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
5. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
6. Öğrencilerin bir çevre kuruluşuna üye olması, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
7. Öğrencilerin çevre ile ilgili bir etkinliğe katılmaları, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
8. Öğrencilerin çevre ile ilgili bir kulübe üye olması, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
9. Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Özden (2011) tarafından geliştirilen 10 maddelik “Kişisel Bilgi Formu” ve 27 maddeden oluşan “İlköğretim Öğrencileri Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği (ÇSVDÖ)” kullanılarak, ortaokul 6, 7 ve 8. Sınıf öğrencilerinin çevre konusundaki sorumluluk düzeylerinin incelenmesidir. Bu genel amaç kapsamında bu çalışmada öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeylerinin bazı değişkenler açısından anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Yaşadığımız çevrede bir sıkıntı varsa önce o bölgedeki insanoğlu ve onun davranışları incelenip ona göre bir çözüm yolu bulunmalıdır. Bu nedenledir ki hemen her yaşta çevre konusundaki eğitim bizler ve yarınlarmız için daha sağlıklı, daha rahat yaşanabilir bir çevre bırakma adına önemli bir adım olarak kabul edilebilir. Bu nedenle bireylere şu anki çevrenin hiçbirimize ait olmadığı tam aksine atalarımızdan emanet alıp gelecek nesillere miras bırakacağımız olmazsa olmazlarımız olduğu hissettirilmelidir.

Çevre eğitiminin önemi aşağıdaki davranışlarla daha anlamlı bir düzeye ulaşabilir:

1. Çevre; her bireyin olmazsa olmazıdır. Günümüzün ağırlaşan temposunu düşündüğümüzde yeri geldiğinde bir kır gezisine çıkıp temiz hava alma vazgeçilmezimiz olabilmektedir. İşte böyle bir çevre insanlara huzur verir, rahatlık verir, zihinleri güçlendirir. Bu nedenledir ki her bireyin çevreye yönelik olumlu tutum ve davranışlar kazanması bakımından çevre eğitiminin, buna bağlı olarak da çevre bilincinin önemi göz önüne çıkmaktadır (Akgün, Duruk ve Güngörmez; Karataş ve Aslan, 2016; Kuzu, 2008).
2. Çevre; gün geçtikçe insan tarafından acımasızca kullanılan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda toplumlar çevre konusunda sorumluluklarını bilen, çevreyi koruma konusunda duyarlı olan bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle bireylerin çevre bilincine sahip olması ve çevre eğitimi almaları son derece önemli bir noktadır.
3. Günümüz dünyasında koruma altına alınan bazı hayvanlar, tabiat varlıkları, eserler bulunmaktadır. Zamanında sayısızca bulunan, herkesin rahatlıkla erişebileceği bu varlıklar artık gün geçtikçe, insanın marifeti sayesinde, azalmaktadır (Öztürk ve Öztürk, 2016). Bu hızla devam ederse şu an bilinen, görülen varlıkların çoğunu gelecek nesiller ne yazık ki göremeyecektir. Bu bakımdan çevre eğitiminin önemi bir kez daha belirginleşip karşımıza çıkmaktadır.

Okullarda çevre bilincinin kazandırılması çevre eğitiminin birincil amaçlarından biridir (Akgün vd. 2016; Kuzu, 2008; Uzun, Sağlam ve Varnacı Uzun, 2008). Böylesi önemli bir konuda bireylere bilinç kazandırabilmek için birtakım etkinlikler düzenlenmelidir. Örneğin, çevre ile ilgili bir kulübe üye olma, okuldaki çevre kulübü ile etkinlikler

yapma, doğa temelli öğretim programlarının benimsenmesi ve eko okullar projesine yönelik çeşitli etkinliklerin yapılması ile küçük yaş gruplarından itibaren bireylere çevre bilinci kazandırılabilir.

Yaşanan tüm çevre sorunlarının temelinde bireylerin sahip olmaları beklenen çevre bilinci yatmaktadır (Öztürk ve Öztürk, 2016). Çevre bilinci, bireylerin çevresel vatandaş davranış düzeyleriyle ilgili bir faktördür. Toplumlara yön veren faktörlerin başında gelen okullar çevre bilincinin kazandırılabilceği yerlerden biridir. Bu nedenle çocukların çevresel vatandaş davranış düzeylerinin incelenmesi oldukça önem arz etmektedir.

Günlük yaşantımızda sıklıkla karşılaşılan sorunlardan biri de çevre sorunlarıdır. Sanayi alanındaki hızlı gelişmeler, buna bağlı olarak gerçekleşen nüfus artışı, göçteki artışlar ve beraberinde de hava, su, toprak kirliliği vb. çevre sorunları ile karşı karşıya kalınmaktadır (Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Alan yazında çevre sorunları ve bireylerin çevre duyarlılıklarını inceleyen birçok çalışma mevcuttur (Akçay ve Pekel, 2017; Çetin, Aydoğdu ve Yıldırım, 2017; Doğan, 2017; Egüz, Öztürk ve Kesten, 2017; Güneş, 2018; Koçarlan, Gedik, Kılınç ve Paksoy, 2017; Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Fakat ortaokul öğrencilerinin çevresel vatandaşlık düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir (Bell, 2005; Horton, 2006; Özden, 2011). Bu nedenle bu çalışmanın ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

1. Çalışmada kullanılan “Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeğinin ilgili kavramları ölçme bakımından geçerli ve güvenilir bir araç olduğu varsayılmıştır.
2. Öğrencilerin ölçek sorularını içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.
3. Çalışma grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

1. Çalışma sonuçları çalışmanın uygulandığı Kayseri İli Melikgazi, Kocasinan ve Talas ilçelerinde bulunan okullar ile sınırlıdır.
2. Bu çalışma ortaokul 6, 7 ve 8.sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Çalışma sonuçları nicel veriler ile sınırlıdır.

4. Çalışma sonuçları çalışmada kullanılan çevresel sorumlu vatandaş davranış ölçeği ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

ÇEVRE NEDİR?

Çevre, sözcük anlamı ile etrafı çevreleyen anlamında kullanılmaktadır (Atalay, 2004). Terim olarak çevre ise, Dünyanın kara ve su yaşam alanlarını kastetmektedir (Doğanay, 1993). Çevre, kendisini en çok tahrip eden insanoğlu ile diğer cansız olmayan varlıklarının ortaklaşa bir ürünüdür. Başka bir anlatımla ise çevre, insanın her türlü ihtiyaçlarını karşıladığı bir ortamdır (Keleş, Hamamcı ve Çoban 2005). Çevre, tüm canlı olarak nitelendirebileceğimiz varlıkların yaşadığı yerdir. Biyolojik bir terim olarak çevre ise ekosistem olarak tanımlanmaktadır (MEB Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı, 2018). Çevre, canlı ya da cansız olarak niteleyebileceğimiz varlıklar arasındaki etkileşimdir (Doğan, 2017).

Çevre, canlı gruplarının etkileşiminin sonucudur. Çevre, birbirleriyle ilişki kuran en küçük canlının bile dışında kalan ortam olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte insanoğlu da yaşadığı çevrenin bir elemanı ve elemanı olduğu bu çevreye bağımlı olarak hayatını sürdürmektedir. Çevreye ait tanımlarda göze çarpan en önemli nokta insan ve insanın etkilediği, etkilendiği yaşam alanı olarak söylenebilecek çevredir; fakat insanoğlu bu yaşadığı yeri kendisinin de hoşnut olmayacağı şekilde değiştirmekte, değiştirdiği gibi de kalmayıp yok etmektedir. Çevre sorunları, tüm toplumlar için uluslararası düzeyde bir sorun haline gelmiştir (Aktepe ve Girgin, 2009; Erten, 2005; Oğuz, Çakıcı ve Kavas, 2011; Özsoy ve Ahi, 2014; Öztürk ve Öztürk, 2016). Birçok çevre sorununun asıl kaynağı olan insanoğlu, bu sorunlardan kurtulabilmesinin tek yolunun yine kendinden geçtiğini unutmamalıdır. Bunun da ancak ve ancak çevre konusunda duyarlı ve bilinçli bir toplum olunmasıyla aşılabileceği unutulmamalıdır (Aktepe ve Girgin, 2009; Doğan, 2017; Oğuz, Çakıcı ve Kavas; 2011; Külköylüoğlu, 2000; Vaizoğlu ve diğ. 2005).

2.1. Çevre Eğitimi

Çevre sorunları, geçmiş yıllarda her ülkenin kendi sorunu olarak görülürken zaman geçtikçe günümüzde evrensel bir sorun haline gelmiştir. Bu sorunların temelinde insanoğlu olduğu gibi sorunları da çözebilecek olan insanoğludur (Gök ve Afyon, 2015; Öztürk ve Öztürk, 2016; Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Bu nedenle çevre eğitimi ile ilgili programların, eğitimin tüm kademelerinde olmalı ve belirli bir plan dahilinde genç nesile çevre bilinci, duyarlılığı kazandırmak temel ölçüt olmalıdır. Çevre eğitimi; her bireyin çevre konusunda duyarlı olması ve çevre için gelecek nesil için olumlu davranışlar kazanması ve kazandırılmasını amaçlamaktadır (Öner Armağan, 2006). Çevre eğitimi, şüphesiz ki çekirdek aile olarak nitelendirebileceğimiz anne, baba ve çocuktan oluşan ailede başlayıp insanoğlunun olduğu her ortamda şekillenip doğumdan ölüme kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır.

Çevre eğitiminde kazandırılması istenilen ilk hedef insanoğlunun davranışlarının olumlu yönde değişmesidir (Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Öğretim programlarında çevre ile ilgili kazanımların daha çok fen bilimleri öğretim programında yer aldığı görülmekte, bu durum diğer disiplinleri de içine alacak şekilde genişletilmelidir. Ülkemiz açısından düşünüldüğünde çevre eğitiminin amacı; gerekli bilgi, birikim ve deneyime sahip olan her olayda olduğu gibi çevre konusunda da duyarlı olan bireyler yetiştirmektir (Cerrah, Saka, Şahin ve Şahin, 2004; Gökçe vd. 2007; Sungurtekin, 2001).

2.2. Çevre Eğitiminin Bileşenleri

Çevre Bilinci; Öğrencilere çevreye ve çevre problemlerine ilişkin bilinç kazandırılarak, öğrencilerin çevre ile ilgili sorunları bilme, anlama, kavrama ve çevre sorunlarının çözümü noktasında tepki verme düzeylerinin gelişmesine yardımcı olur.

Bilgi; Çevre ile ilgili bilgileri biliyor olmak, çevre ile ilgili temel konuların kavranmasında, çevre ile ilgili problemlerin nasıl çözüleceği noktasında yardımcı olur.

Tutum; Bireylerin çevre ile ilgili kalıp yargılarının oluşmasına, çevre ile ilgili etkinlik, sosyal kulüp gibi faaliyetlere katılım noktasında daha motive olunmasını sağlar.

Beceriler; Çevre sorunları ile ilgili durumlarda sorunun çözümüne yönelik araştırma, sorgulama ve sorunun kaynağını tespit etmeye yardımcı olur.

Çevre Duyarlılığı; İnsanoğlunun çevre problemlerine yönelik hassasiyetleridir. Çevre duyarlılığının sadece okullarda kazandırılması nerdeyse imkansıza yakındır. Günlük yaşam deneyimleri de bireylerin çevre duyarlılığını kazanmasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Duyarlılık denildiğinde çevre, çevre sorunu ile ilgili bir şeyi sadece bilmek değil; tam aksine tam anlamıyla çevre ile ilgili durumu tespit edip araştırıp sorgulayıp çözüm üretmektir (Öner Armağan, 2006).

2.3. Çevre Eğitiminin Amaçları

Çevre eğitimi ile bireyin, sadece kendi yaşam alanı ile sınırlı kalmayıp küresel ölçekteki sorunları bilen, bu sorunlara duyarlılık ile yaklaşan, bu sorunların çözümü için gönüllü olarak çaba sarf eden, çevre bilinci düzeyi yüksek bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Atasoy ve Ertürk, 2008).

Çevre eğitimi ile ilgili kazandırılması hedeflenen temel amaçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Çevre eğitiminde ilk olarak doğa ve insan sevgisi aşılmalıdır. Çünkü bireyde çevreyi koruma davranışının temelinde doğa sevgisi yatmaktadır.
2. Çevreyi mevcut durumunu koruyarak geliştirilebilen, bunlar için çevre ile ilgili etkinliklere aktif olarak katılan bireylerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
3. Çevre eğitimi sadece teorik olarak kalmamalı; uygulamaya dönük etkinlikler de olmalıdır.
4. Çevre eğitimi, tüm eğitim kademelerini kapsayacak şekilde belli bir program dahilinde yer almalıdır.
5. Çevre ilgili sorunların çözümünde tüm bireylerin sürece dahil olduğu eğitim politikaları uygulanmalıdır.
6. Çevre ile diğer disiplinler arasında ilişkinin boyutu daha da geliştirilmesi sağlanmalıdır.
7. Çevre konusunda ne yapmasıyla da ne yapmaması gerektiğini bilen bireylerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

8. Çevre sorunlarının kaynağı tespit edilip yanlış davranışın söndürülmesini sağlayacak etkinlikler yapılması sağlanmalıdır.
9. Çevre sorunları ile baş edebilmenin bir yolu da insanoğlunun tabiat ile iç içe olmasının sağlanmasından geçmektedir.
10. Çevre eğitimi dönemlik bir süreç olmayıp tam aksine doğumdan ölüme kadar dinamik bir süreç olduğu bilinmelidir.
11. Çevre eğitimi ekolojik bir temele dayandırılmalıdır.
12. Bireysel davranışların çevre üzerindeki etkilerini anlayabilmeli ve bu durumu başka bireylerle paylaşabilmelidir.
13. Çevre sorunlarının çözümünde, çevresel sorumlu vatandaş davranışına duyulan ihtiyacın farkına varabilmelidir.
14. Çevre sorunlarına yönelik alternatif çözüm yollarını belirleme ve bu yollardan hangisinin daha uygun olduğu konusunda değerlendirme yapabilmelidir.
15. Küresel ısınma gibi önemli çevre sorunları ve bu sorunların çözümleriyle ilgili olarak çevre konusunda değer yargılarını oluşturabilmelidir.
16. Bireyler davranışlarını ekolojik açıdan değerlendirebilmelidir.

2.4. Çevre Eğitiminin Önemi

Çevre eğitiminin öncelikli amaçlarından biri, çevreye ve çevre sorunlarına duyarlı bireyler yetiştirmektir. Sadece duyarlılık değil aynı zamanda bilgi ve beceri de eğitim ile kazandırılması hedeflenen temel amaçlarından biridir (Altın ve Oruç, 2008). Çevre eğitimi, her bireyi ilgilendiren bir durumdur. Bu nedenledir ki toplumsal düzen içerisinde iyi ya da kötü çevre ile ilgili bir şekilde ilişkisi bulunmaktadır.

Günümüzün yaşam koşulları, öğrencilere verilecek çevre eğitimini gün geçtikçe önemli hale getirmektedir. Çünkü zaman içerisinde yaşanan göç dalgaları, nüfus artışı gibi temel sayılabilecek nedenlere bağlı olarak tarım arazilerinin bilinçsizce kullanılması çevreyi olumsuz yönde etkilemiştir (Ceritli, 1995; Güngördü, 2002). Bu ve buna benzer birçok sebeple tahribata uğrayan doğada kendini bulan öğrenciler ise ne yapabileceklerini bilememektedirler. Yaşam alanındaki bitki çeşitliliği, hayvan türlerinin azalması öğrencilerin çevre konusundaki hassasiyetlerinin, duyarlılıklarının ve

bilincin oluşmasına engeller niteliktedir (Heywood ve Watson, 1995). Ayrıca günümüz teknoloji çağında her bireyin kitle iletişim araçlarıyla daha fazla meşgul olduğu ortadadır. Eskiden tek katlı evlerde oturulup her bireyin bakımını üstlenebildiği, sorumluluk alabileceği bir bahçesi, kümesi, birkaç hayvanı bulunmaktaydı. Bu durumlarda birey çevre ile daha irtibat halinde olduğu için çevreye karşı biraz daha duyarlı, bilinçli davranışlar sergileyebilmekteydi. Oysaki günümüzde betonarme yığınları arasında kalan çocukların çevre ile irtibat kurması hiç de sanıldığı kadar kolay olmamaktadır (Orr, 2002). İşte bu noktada eğitimin her kademesinde çevre ile ilgili kazanımların yer alması önem arz etmektedir.

2.5. Çevre Eğitiminin Eğitim Sistemindeki Yeri

Geçmişten günümüze okullarda çevre ile ilgili verilen eğitimler değerlendirildiğinde tarihsel süreç dikkate alındığında 1970'lere kadar daha çok doğayı koruma yönündedir (Öner Armağan, 2006). Ülkemizde çevre içerikli konular daha çok Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgisi, Fen Bilimleri gibi derslerle birlikte verilmektedir (Alım, 2006; Erdoğan ve Özsoy, 2007; Köğce, Ünal ve Şahin, 2009; Köse, Gezer, Gencer, Erol ve Bilen, 2011; Sadık ve Çakan, 2010; Tanrıverdi, 2010).

Hayat Bilgisi dersinin öğretim programı incelendiğinde Doğa ve Çevre ünitesinde bir öğrenciden; sel, heyelan, fırtına vb. gibi doğa olaylarını kavraması, mevsimleri bilip ayırt edebilmesi, yakın çevresini temiz tutması, çevresini korumasının gerektiğinin farkına varabilmesi, çevre ile ilgili olumsuzlukların insanlardan kaynaklandığını öğrenmesi beklenirken; sosyal bilgiler dersinde ise çevreyi koruma ve iyileştirme bilinci kazanması, çevre sorunlarının fark edilip bu sorunların çözümü noktasında yapılabileceklere karar vermesi beklenmektedir (MEB İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018). Fen Bilimleri programı incelendiğinde ise çevre konularının özellikle Fen Bilimleri öğretim programı içerisinde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programlarına göre daha yoğun yer aldığı görülmektedir.

Ülkemizde çevre ile ilgili etkinliklerin öğretim programına dahil olması yakın tarihte gerçekleşmiştir. 2004-2005 Eğitim Öğretim yılında Fen Bilgisi dersinin adı Fen ve Teknoloji olmuş; bu yeni adla 2005-2006 Eğitim Öğretim yılında okutulmaya başlanmıştır (Kırıkaya, 2009). Yapılandırmacı eğitim anlayışı ile yenilenen öğretim

programı ile çevre konusu fen programına girmeye başlamıştır. 2013 yılında yenilenen fen programında 4.sınıftan 8.sınıfa kadar her sınıf düzeyinde çevre ile ilgili en az bir üniteye yer verilmiştir (Ürey ve Aydın, 2014). 2018 yılında tekrar yenilenen fen programında da bu durum korunarak her sınıf düzeyinde çevre ile ilgili ünitelere yer verilmiştir (MEB, 2018).

2.6. Çevresel Vatandaşlık

Vatandaşlık kavramı denildiğinde aklımıza ilk gelen şey genellikle ülkesine bağlılık, ülkesinin refah seviyesi için yapması gereken davranışları yerine getirme gibi anlamlar gelmektedir (Özbek, 2017). Günümüz dünyasında hızla gelişen ve değişen şartlar vatandaşlık kavramında da değişikliğe neden olmuştur. Özellikle bu kavram genişlemesi çevreye yönelik alan yazında gerçekleşmiştir. Bell (2005), çalışmasında vatandaşlık kavramına çevresel vatandaşlık, çevreyle ilgili vatandaşlık, sürdürülebilir vatandaşlık, yeşil vatandaşlık kavramlarını da ekleyerek yeni bir boyut kazandırmıştır. Horton (2006) yaptığı çalışmasında çevresel vatandaşlık kavramının önemine dikkat çekerek çevresel vatandaşlığı iki ana kısma ayırmıştır. Bunlardan ilkinde göre; çevresel vatandaşlık, sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak için uygun değer ve uygulamaların öğretimi demektir. Sürdürülebilir gelişme adına bireyler, günlük yaşam davranışlarında çevre dostu davranışlar yapmaya özen göstermelidirler. Örneğin suyun etkin kullanımı, ısı yalıtımı, toplu taşıma araçlarını ve geri dönüşümü mümkün olan eşyalarının kullanılmasının tercih edilmesinin benimsenmesi gerekmektedir. İkinci olarak ise bireylere “çevresel hak” ve “çevresel sorumluluk” kavramlarının kazandırılması üzerinde durmaktadır. Buna göre bireyler, eşit çevresel haklara sahip olmalıdır. Ayrıca bu hakların daha iyi düzeye gelebilmesi için her birey kendi üzerine düşen çevreye yönelik sorumluluklarını yerine getirmelidir.

Bell (2005), çalışmasında çevresel vatandaşlığı;

1. Çevresel vatandaşlık; çevresel konularda, vatandaşların kendi aralarındaki ve hükümet ile vatandaş arasındaki yeni politik ilişkileri tanımlar.
2. Toplumun yönünü, sürdürülebilirlik anlayışına sahip olmayan toplumdan mükemmel sürdürülebilirliğe doğru değiştirmek için toplum, siyaset ve çevre sorunlarını bir araya getirir.

3. Rasyonel vatandaşın daha geniş sosyal ve çevresel ilgi ve merakları olduğunu kabul ederek, yasayı, hükümet düşüncesini ve ekonomik modeli istila eden “bencil rasyonel aktör” modeline karşı çıkar.
4. Sürdürülebilirliği başarmada katılımcı yönetim ve hükümetin rolünü vurgulayarak çevresel sorumluluğun bireyci açıklamalarına karşı çıkar.
5. Sürdürülebilir bir toplumu gerçekleştirmek için etkili bir mekanizma sunar şeklinde açıklamıştır.

2.7. İlgili Araştırmalar

Günümüzün en önemli kavramlarından biri olan çevre ile ilgili çalışmalar yapılmakta ve gün geçtikçe artan hızla devam etmektedir. Bu araştırmalardan bazıları şunlardır:

Çeliker ve Akar (2015) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerine, doğayı nasıl algıladıklarının tespiti noktasında boşluk doldurmalı bir cümle verilerek bu boşluğu doldurmaları istenilmiştir. Çalışma sonucunda 75 adet doğayla ilgili metafor tespit edilmiştir. Araştırmacılar, bu metaforları yaşanan yer, yaşam kaynağı, fedakâr, heyecan ve huzur veren, yol gösterici, vazgeçilmez bir değer, ders veren, renk ve çeşitlilik olmak üzere 9 kategori altında toplamıştır.

Zengin ve Kunt (2013) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin ağaç ve çevreye olan davranışlarını incelemiştir. Çalışmaları neticesinde öğrencilerin yaşadıkları yerin çevre ile olan algılarını değiştirmede anlamlı bir fark oluşturduğunu; öğrenim görülen sınıf düzeyinin ise bu algıda anlamlı bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda erkek öğrenciler ormanların, ekonomi ve hava kirliliği üzerine olumlu katkılar sağladığını kız öğrencilerden daha fazla oranda belirtmişlerdir; fakat tutum puanları değerlendirildiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Doğan (2017) çalışmasında ortaokul öğrencilerin çevre algısını ve bunun nedenini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma neticesinde öğrencilerin çevre ile ilgili genel olarak 25 madde (örneğin; hayat, evimiz, cennet, insan, çöplük, anne, ağaç vb.) etrafında toplandığı, bu sayının bu kadar az olmasının nedeninin öğrencilerin çevre

konusunda yeterli miktarda bilgi ve deneyime sahip olmadığından kaynaklandığı vurgulanmıştır.

Artun ve Özsevgeç (2015) çalışmalarında 7.sınıf öğrencileri için çevre eğitiminde modüler bir öğretim programı geliştirmişlerdir. Programlarındaki etkinliklerde çevre eğitimine yönelik güncel konuları içeren geri dönüşüm, sera etkisi ve küresel ısınma ile ilgili çeşitli projelerin yürütülmesi ve sonuçların sınıf ortamında tartışılması sağlanmıştır. Çalışma sonucunda yürütülen bu projelerin, öğrencilerin fikirlerini paylaşmalarına, kendi fikirlerini ifade etmelerine, çevre sorunlarının çözümüne yönelik fikir üretmelerine ve tutumlarına olumlu yönde etki ettiği saptanmıştır.

Akıllı ve Genç (2015) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlıkları bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Bu maksatla çalışmada öğrencilerin çevre ile ilgili bilgi, davranış ve tutumlarını belirlemek amacıyla ölçekler kullanılmıştır. Uygulanan ölçekler sonucunda sınıf düzeyi ve anne baba eğitim durumlarının çevre ile ilgili tutumlar üzerinde anlamlı bir etki oluşturduğu saptanmıştır.

Sönmez ve Yerlikaya (2017) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevre üzerine bilgi ve tutumları araştırılmıştır. Çalışma neticesinde çevre bilgisine sahip olmak ile çevreye karşı tutum sergilemenin birbiriyle bağlantılı iki kavram olduğu; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevre konusunda biraz daha bilgili oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Akgün, Duruk ve Güngörmez (2016) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimi üzerine algılarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen verilere göre öğrencilerin çevre eğitimi ile ilgili 11 metafor algısı tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları ise şunlardır: çevre temizliği, güzelliği, çöp, kirlilik, köy, çöp kutusu, hayat, orman, bitki, ot, ağaç, yeşillik yuva eğitim doğa ev bahçe vb.

Gök ve Afyon (2015) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve tutumları üzerinde alan çalışması yapılmıştır. Çalışma sonucunda çevre hakkındaki bilgileri bakımından; sınıf, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi ve öğrenim görülen okul türüne göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin çevre tutum

düzeylerinde ise; cinsiyet faktöründe kızlar lehine ve farklı okul türüne göre farklılıklar tespit edilmiştir.

Vural ve Yılmaz (2016) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevre ve doğa ile ilgili bilgi ve davranış düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ortaokul 6, 7 ve 8.sınıf 388 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür. Çalışma sonuçlarına göre öğrencilerin çevre ile ilgili kendi kendilerine edindikleri bilgilerin yaklaşık %19 civarında olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle okullarda çevre konularına yönelik verilen bilgi aktarımının daha fazla olması ve bilgiden ziyade uygulamaya dönük bilgilerin de verilmesinin gereği üzerinde durulmuştur.

Teksöz, Şahin ve Ertepinar (2010) tarafından yapılan çalışmada 4 devlet üniversitesinin eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilere uygulanmıştır. Çalışmada üniversite öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerini belirlemek, çevre okuryazarlığı alt boyutları arasındaki ilişkiyi ve bu alt boyutlar üzerinde cinsiyetin etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Yapılan betimsel istatistik analizi sonuçlarına göre öğretmen adaylarının çevre bilgisi puanları yeterli düzeyde bulunmamıştır. Diğer bir yandan, öğretmen adaylarının çevre odaklı düşünme biçimine, olumlu yönde çevresel farkındalığa sahip oldukları tespit edilmiştir.

Aydın ve Ünalı (2013) tarafından yapılan çalışmanın amacı; coğrafya öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevreye ilişkin tutumlarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Tarama modelinin uygulandığı çalışmaya 139 coğrafya öğretmenliği öğrencisi katılmıştır. Çalışma sonucunda coğrafya öğretmenliği öğrencilerinin sürdürülebilir çevreye ilişkin tutumlarının olumlu ve yüksek olduğu; bu tutumların cinsiyet ve sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Kesicioğlu ve Alisinanoğlu (2009) tarafından yapılan çalışmada 60 – 72 aylık çocukların çevreye karşı tutumları, yaşadıkları yer, annenin öğrenim düzeyi, babanın öğrenim düzeyi, ailenin aylık geliri, annenin, babanın mesleği ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmiştir. Çalışma sonucunda 60 – 72 aylık çocukların çevreye karşı tutumlarının yaşadıkları yer, annenin öğrenim düzeyi, babanın öğrenim düzeyi, ailenin aylık geliri, annenin, babanın mesleğine göre farklılaşma gösterdiği; cinsiyete göre ise herhangi bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Ek, Kılıç, Ögdüm, Düzgün ve Şeker (2009) tarafından yapılan çalışmada farklı akademik alanlarda öğrenim gören ilk ve son sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve duyarlılıkları ile bunlara etki eden faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda öğrenim görülen okul, sınıf düzeyi, cinsiyet, yaş grupları, en uzun süre ikamet edilen yer ve baba mesleğinin çevresel tutum ölçeğinden alınan puanları etkilediği saptanmıştır.

Akçay ve Pekel (2017) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılıklarında, öğrenim görülen bölüm ve cinsiyetin anlamlı bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir.

Aksoy (2014) tarafından yapılan çalışmada endüstri bölgesinde yaşayan ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinde bir farklılaşmanın olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerine göre çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin daha iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Kaya, Akıllı ve Sezek (2009) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgularda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevreye yönelik tutumlarının daha iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Değirmenci (2012) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi ve daha önceden alınmış olan çevre dersleri öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını değiştirdiği saptanmıştır.

Teyfur (2008) tarafından yapılan çalışmada çeşitli değişkenlerin, ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarına olan etkisi araştırılmıştır. Çalışma sonucunda ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarında sınıf düzeyi bakımından 4-7. Sınıf öğrencileri arasında 4. sınıf öğrencilerin lehine; akademik başarı değişkeni açısından ise başarılı öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu tespit

edilmiştir. Öte yandan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarında kız ve erkek öğrenciler arasında ve ayrıca çevre kulübüne üye olma bakımından anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli elde edilen verilerin toplanarak verilerin çözümlenmesine dayanır. Tarama modeli ile elde edilen verilerde sonucu etkileyecek herhangi bir etki yapmadan sadece gözleme dayalı olan bir modeldir. Tarama modelinde, kişilere anket doldurulur ya da tutumları, ilgileriyle alakalı görüşmeler yapılır (Christensen, Johnson ve Turner, 2015).

Bu çalışmada öğrencilerin çevresel vatandaşlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle bu çalışmada ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik 10 maddeden oluşan Kişisel Bilgi Formu ve 27 maddeden oluşan Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği uygulanmıştır. Bu ölçek ile ortaokul öğrencilerinin çevresel vatandaşlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenip yorumlanması amaçlanmıştır. Çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama yöntemi kullanılarak, ortaokul 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerinin çevresel vatandaşlık düzeyleri bazı değişkenler açısından betimlenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni 2016 – 2017 eğitim öğretim yılında Kayseri İlinde bulunan ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleminde ise Kayseri İli Kocasinan, Melikgazi ve Talas ilçelerinde bulunan on ortaokulda okuyan 6, 7 ve 8.sınıf toplam 1500 öğrenci yer almaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre betimsel istatistik değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Betimsel İstatistik Değerleri

Cinsiyet	f	%
Erkek	661	44.1
Kız	839	55.9

Çalışma grubundaki 1500 öğrenci tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Tesadüfi örneklem, hedeflenen ulaşılabilir evrendeki tüm üyelerin seçilip örnekleme dâhil edilme ihtimallerinin birbirlerine eşit mesafede olmasıdır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine ilişkin bilgiler ise Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Özellikleri

Sınıf Düzeyi	f	%
6.Sınıf	560	37.3
7.sınıf	501	33.4
8.Sınıf	439	29.3

Çalışmaya konu olan öğrencilerin %37.3’ü 6.sınıf, %33.4’ü 7.sınıf ve %29.3’ü ise 8.sınıfta öğrenim görmektedir.

3.3.Verİ Toplama Araçları

Çalışmada Özdemir Özden (2011) tarafından geliştirilen çevresel sorumlu vatandaş davranış ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, “Kişisel Bilgi Formu” ve “Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği” olmak üzere 2 bölümden oluşmaktadır.

3.3.1.Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada kullanılan ölçeğin ilk kısmı 10 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formunu içermektedir. Kişisel bilgi formunda öğrencilerin eğitim öğretim gördüğü okulun adı, sınıf düzeyleri, cinsiyet, akademik başarı düzeyleri, anne ve baba eğitim durumu, ailenin sosyoekonomik gelir düzeyi, öğrencinin herhangi bir çevre kuruluşuna ya da

sosyal kulübe üye olup olmama durumu ve çevre ile ilgili bir etkinliğe katılıp katılmama durumları ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

3.3.2. Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği

Bu çalışmada kullanılan Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği, Özdemir Özden (2011) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmacı 27 maddelik bu ölçeği geliştirmeden önce gerekli alan yazını taradıktan sonra 64 maddelik taslak bir form oluşturmuştur. Bu taslak form, kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla alanında uzman 8 öğretim üyesi ve 2 öğretmen tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda maddeler 45'e kadar indirilmiştir. Pilot uygulama olarak 6, 7 ve 8.sınıf 40 ortaokul öğrencisine uygulanmış ve gerekli geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları neticesinde önce 35 daha sonra ise 27 maddeye düşürülmüştür. Ölçek hiçbir zaman, nadiren, ara sıra, sık sık, her zaman olmak üzere 5'li likert tipi ile derecelendirmiştir. Bu çalışmada da Özdemir Özden (2011) tarafından geliştirilen ve son hali 27 maddeden oluşan ölçek kullanılmıştır.

3.3.3. Testin Güvenirlik Çalışmaları

Güvenirlik bir test veya ölçme aracının, ölçtüğü şeyi ne derece doğru ölçtüğüyle ilgili bir kavramdır ve Cronbach alpha, testin iç tutarlılığı hakkında bilgi verir. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyininin. 70 ve üzerinde olması ölçeğin güvenilirliği için uygun kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2012). Güvenirliği ölçmek için Cronbach alpha katsayısı hesaplanmış ve Cronbach alpha kat sayısı .90 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla bu değere göre Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği'nin güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

3.3.4. Testin Geçerlik Çalışmaları

3.3.4.1. Kapsam Geçerliği:

Kapsam geçerliği, testi/ölçeği oluşturan maddelerin, ölçülmek istenilen davranışı/ özelliği ölçmede ne derece yeterli olduğunun göstergesidir (Büyüköztürk, 2012). Çalışmada kullanılan Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği, Özden (2011)'in çalışmasında kullanılan ölçeğin aslına uygun olarak aynen alınmıştır. Ölçek maddeleri, ifadelerin anlam bütünlüğü bakımından bir fen eğitimcisinin kontrolünden geçirilip

araştırmacı tarafından düzenlenerek kapsam geçerliği çalışması yapılmış ve çalışmada kullanılmak üzere ölçeğe son hali verilerek pilot çalışmada kullanılması kararlaştırılmıştır.

3.3.4.2. Ölçüt Geçerliği:

Ölçüt geçerliği, testi/ölçek puanlarının belirlenen bir ya da daha fazla ölçüt ile ilişkisinin bir göstergesidir (Büyüköztürk, 2012). Çalışmada kullanılan Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği'nin ölçüt geçerliğini sağlamak için bu ölçeğe ait Cronbach alpha katsayısı, Özden (2011)'in çalışmasında kullanmış olduğu "Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği" ne ait Cronbach alpha katsayısı ile karşılaştırılmıştır. Özden'in (2011) çalışmasında güvenilirlik katsayısı $\alpha=.92$ bulunurken, bu çalışmada $\alpha=.90$ bulunmuştur. Her iki çalışma içinde güvenilirlik katsayılarının oldukça güvenilir olduğu ortaya çıkmıştır.

3.3.4.3. Yapı Geçerliği:

Belirli bir konuyu ölçmek amacıyla hazırlanan testin belirtilen özellikleri ne derece doğru ölçtüğü sorunu, yapı geçerliği ile ilgilidir. Yapı geçerliğine kanıt sağlamak için başvurulan yöntemlerden biri de faktör analizi yöntemidir. Faktör analizi, çok sayıdaki değişkenden anlamlı yapılara ulaşmak, ölçek maddelerinin ölçtüğü ve faktör adı verilen yapı ya da yapıları ortaya çıkarmak için kullanılır. Böylece, maddelerin taşıdığı faktör yükleri doğrultusunda, birbirleriyle ilişki gösteren maddeler faktörleri oluşturur (Büyüköztürk, 2002). Bu çalışmada testin yapı geçerliğini saptamak için faktör analizi uygulanmıştır.

Bu çalışmada kullanılan Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği'nin yapı geçerliği Özdemir Özden (2011) tarafından; faktör analizi yoluyla incelenmiştir. Özdemir Özden (2011) çalışmasında geliştirdiği Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeğinde Kaiser Meyer Olkin KMO değerini .932 bulmuştur. KMO, örneklem ile maddeler arasındaki ilişkinin büyüklüğü ile ilgili bir durumdur. KMO değerlerinin .60 üzerinde olması alanyazında kabul edilebilir değerlerdir (Büyüköztürk, 2012). Bu çalışmada ise kullanılan aynı ankette bulunan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi değerleri aşağıda Tablo 3' te gösterilmiştir.

Tablo 3. ÇSVDÖ, KMO ve Barlett's Test Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin		
Örnekleme Ölçüsü Yeterliliği		.932
Barlett'in Küresellik Testi	Yaklaşık ki-Kare	1291.059
	Serbestlik Derecesi	351
	P	.000

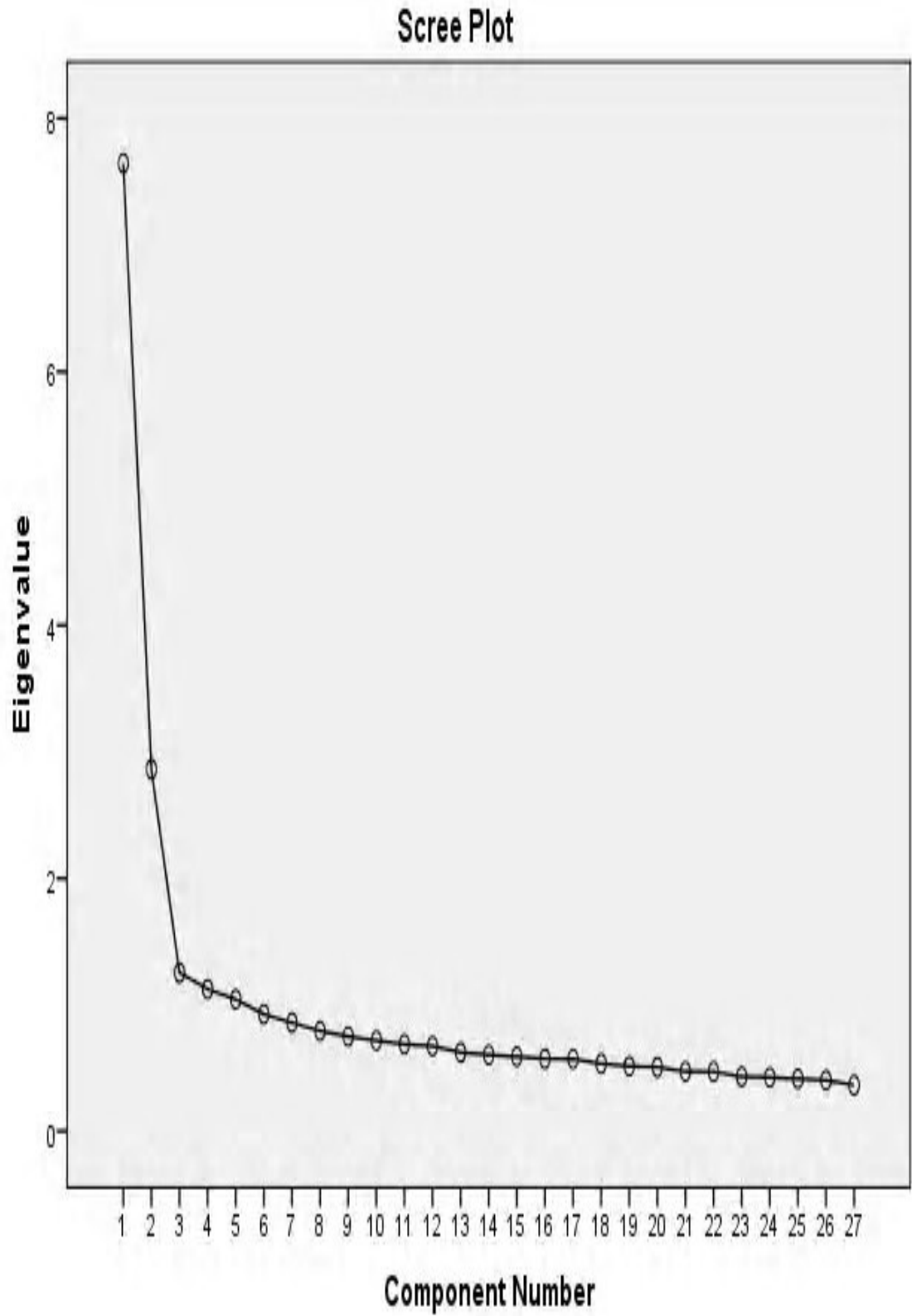
KMO değeri kritik kabul edilen .6'dan büyük olduğu için, örneklem büyüklüğü ve elde edilen verilerin seçilen analiz için uygun ve yeterlidir. Barlett's değerlerinin anlamlılığı da verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldikleri hipotezini destekler niteliktedir. Başka bir ifadeyle değişkenler arasında yüksek korelasyon bulunmaktadır. Dolayısıyla elde edilen veriler faktör analizi için uygundur.

Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği için faktör analizi sonucu bulunan toplam varyans Tablo 4'de verilmiştir. Tablo 4' de görüldüğü gibi Varimax Dik Döndürme Tekniği kullanılarak maddelerin faktörlere dağılımına bakıldığında 4 faktörde toplandığı görülmektedir. Başka bir deyişle bu çalışmadaki sorular 4 faktör etrafında toplanmıştır. Bakıldığında bu 4 faktör toplam varyansın %47.752 lik kısmını açıklamaktadır. Bu değer de kabul edilebilir bir seviyedir. Özden (2011) yaptığı çalışmada 4 faktör ile aynı sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 4. ÇSVDÖ Açıklanan Toplam Varyans

Bileşen	Başlangıç Öz Değerleri			Kare Yüklerin Ek traksiyon Toplamları			Kare Yüklerin Dönme Toplamları		
	Toplam	% Var	Küm%	Toplam	% Var	Küm%	Toplam	% Var	Küm%
1	6.053	23.281	23.281	6.053	23.281	23.281	3.744	13.868	13.868
2	2.860	10.594	38.914	2.860	10.594	38.914	3.234	11.979	25.847
3	1.258	4.657	43.572	1.258	4.657	43.572	3.034	11.236	37.083
4	1.129	4.180	47.752	1.129	4.180	47.752	2.881	10.669	47.752

Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği için oluşan Scree Plot Şekil 1'de verilmiştir. Şekil 1 incelendiğinde genel olarak ölçeğin 4 faktöre ayrıldığını göstermektedir.

Şekil 1. ÇSVDÖ’de Oluşan Faktörlere Ait Scree Plot Grafiği

Tablo 5.ÇSVDÖ Faktör Analizi Sonrası Dönüştürülmüş Bileşenler Matriksi

Maddeler	Faktörler			
	1	2	3	4
SORU19TV'deki çevre sorunları ilgili programları izlerim.	.691			
SORU27İnternette veya yazılı kaynaklardan çevre sorunları ve yapabileceklerim hakkında araştırmalar yaparım.	.633			
SORU25Çevremdekileri bir çevre faaliyetine katılması için ikna etmeye çalışırım.	.594			
SORU21 Arkadaşlarımla çevre sorunları ve bunlara karşı yapılabilecekler Hakkında sohbetler yaparım.	.579			
SORU20Okulda gördüğüm çevre sorunlarını öğretmenlerim ve okul yöneticilerine anlatırım.	.546			
SORU14TV'de doğa ve hayvanlar ile ilgili programları izlemeyi tercih ederim.	.526			
SORU15Okulumuzdaki panolarda yer alan çevre ile ilgili yazı ve resimleri incelerim.	.526			
SORU22Çevre ile ilgili yapılan tartışmalara katılırım.	.521			
SORU26Çevreye zararlı davranışlar sergiledikleri zaman ailemi uyarırım.	.454			
SORU18Çevreye çöp atan birini gördüğüm zaman çekinmeden uyarırım.	.389			
SORU9Çevresel sorunlara karşı yapabilecek şeyler hakkında ailem ile konuşurum.	.385			
SORU3Politikacıveya yetkili kişilere çevre sorunlarının çözümü için mektuplar yazarım.		.705		
SORU1Çevre sorunları ile ilgili gazete ve dergilere yazılar gönderirim.		.655		
SORU8Çevre ile ilgili grup, kulüp ve kurumlara katılırım/üye olurum.		.650		
SORU7Çevreyi düzenlemek, temizlemek ve güzelleştirmek için yapılan çalışmalara gönüllü olarak katılırım.		.631		
SORU5Çevreye çevre sorunlarına yönelik konferans ve toplantılara gönüllü olarak katılırım.		.619		
SORU23Evde ve okulda boşa akan muslukları kapatırım.			.731	
SORU11Dişlerimi fırçalarken ve elimi yıkarken suyun boşa akmamasına dikkat ederim.			.702	
SORU24Evdeki elektrikli eşyaları kullanmadığım zaman fişini çekerim.			.682	
SORU17Bir kâğıdın iki tarafını da kullanırım.			.640	
SORU10Kullanılmış giysilerimi kullanabilecek başka kişilere veririm.			.607	
SORU13Çöplerimi geri dönüşüm özelliklerine göre ayırırım.				.758
SORU6Evdeki çöpleri geri dönüşüm özelliklerine göre ayırmasını anneme söylerim.				.683
SORU4Evde, okulda ve sokakta cam, kâğıt ve plastik gibi atıkları geri dönüşüm kutularına atarım.				.637
SORU12 Kullanılmış pilleri pil atık toplama kutularına atarım.				.580
SORU2Okul araç ve gereçlerimi geri dönüşümlü olanlardan satın alırım.				.497
SORU16Mümkün olduğunca geri dönüşümlü kaplarda satılan ürünleri satın alırım.				.468

Faktör yüklerinin hangi boyut altında toplandığını tespit edilerek Tablo 6’ da verilmiştir. Tablo 6’da 4 alt boyutta verilen ölçek maddelerinin Özden (2011) çalışmasındaki alt boyut maddeleri ile aynı olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle her bir alt boyuta Özden (2011) çalışmasındaki aynı isimler verilmiştir. Buna göre 1. faktör *çevresel gelişim*, 2.faktör *atıkların geri dönüşümü*, 3. faktör *çevresel aktivizm* ve 4. faktör *kaynakların korunması* olarak isimlendirilmiştir. Tablo 6’da faktörlerin hangi maddeleri içerdiği ve ölçekteki madde numaraları verilmiştir.

Tablo 6. Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği Faktörlerinin İsimlendirilmesi ve Madde Numaraları

Faktörler	Madde Sayısı	Ölçekteki Madde Numaraları
Faktör1 Çevresel gelişim	11	9, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 27
Faktör2 Atıkların geri dönüşümü	6	2, 4, 6, 12, 13, 16
Faktör3 Çevresel aktivizm	5	1, 3, 5, 7, 8
Faktör4 Kaynakların korunması	5	10, 11, 17, 23, 24

3.4. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmadaki veriler Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmada ilk olarak pilot uygulama yapılmıştır. Ölçeğin pilot çalışması kapsamında; ölçeğin cevaplanabilmesi için gereken sürenin ve anlaşılabilirliğinin belirlenmesi amacıyla Kayseri İlinde 5, 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören 336 ortaokul öğrencisine 20-25 dakika süresince uygulanmıştır. Bu uygulamanın ardından öğrencilerden alınan dönütler doğrultusunda bu sürenin yeterli olduğu anlaşılmış; ancak 5.sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde öğrencilerin soruları tam anlayamadığı görülmüştür. Bu nedenle pilot çalışmada yer alan 5.sınıflar, esas uygulama aşamasında çıkarılarak çalışma 6, 7 ve 8.sınıflar ile gerçekleştirilmiştir.

Güvenirlilik bir test veya ölçme aracının, ölçtüğü şeyi ne derece doğru ölçtüğüyle ilgili bir kavramdır ve Cronbach alpha, testin iç tutarlılığı hakkında bilgi verir. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenirlilik düzeyininin. 70 ve üzerinde olması ölçeğin güvenirliliği için uygun kabul edilmektedir (Büyüköztürk,

2012). Pilot uygulamanın güvenilirliği ölçmek için Cronbach alpha katsayısı hesaplanmış ve Cronbach alpha kat sayısı .869 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla bu değere göre pilot uygulamadan elde edilen veriler ışığında Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği'nin güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmacı veri toplama süresince aktif rol almıştır. Ölçek, araştırmacı tarafından bizzat on ortaokulda uygulanmıştır. Ölçekteki maddeleri cevaplandırmaları için öğrencilere yaklaşık olarak 20-25 dakika süre verilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin toplanması için, “Kişisel Bilgi Formu” ve “Çevresel Sorumlu Vatandaşlık Davranışları Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi için SPSS 24 istatistik paket programı kullanılarak betimsel istatistik teknikleri (frekans, yüzde analizi) ve yordamsal tekniklerden tek faktörlü varyans analizi (one way ANOVA) ve ilişkisiz örneklem t-testi ile veri analizleri yapılmıştır. Kişisel Bilgi Formunda ki bilgilerin analizinde betimsel istatistik teknikleri, Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeğinde çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılık olup olmadığının tespiti için ilişkisiz örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA analizi sonucunda anlamlı farklılığın ortaya çıkması durumunda, farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenliği kontrol edilmiştir. Varyansların homojen olması durumunda çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Yapılan tüm analizlerde anlamlılık düzeyi. 05olarak benimsenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde nicel veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin analizine yer verilmiştir. Öğrencilerin ölçekteki maddeleri cevaplamak suretiyle, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Verilerin değerlendirilmesi için SPSS 24 istatistik paket programı kullanılarak betimsel istatistik teknikleri (frekans, yüzde analizi) ve yordamsal tekniklerden tek faktörlü varyans analizi (one way ANOVA) ve ilişkisiz örneklem t-testi ile veri analizleri yapılmıştır.

Araştırma amaçlarına dayalı olarak belirlenen bazı değişkenler kapsamında sunulan araştırma bulguları şu başlıklardan oluşmaktadır:

4.1.Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin, öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre çevresel sorumlu vatandaş davranışı düzeylerine yönelik betimsel istatistikler Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7. Öğrenim Görülen Sınıfa Göre Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanlarının Betimsel İstatistikleri

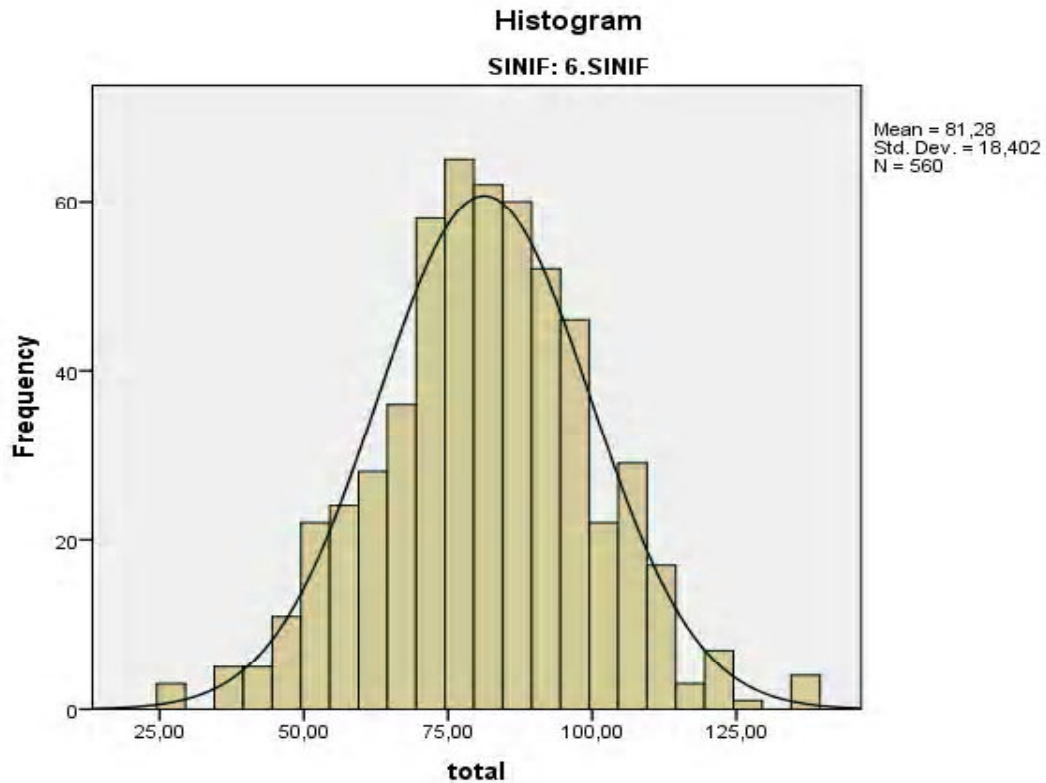
Sınıf	N	X	Ss	Standart Hata	Min.	Maki	Ortanca	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
6	560	81.28	18.40	.77	27	135	81.00	85.00	-.047	.134
7	501	78.15	18.72	.83	27	135	78.00	68.00	.001	-.047
8	439	72.33	17.79	.84	27	124	72.00	64.00	.106	-.226
Toplam	1500	77.62	18.68	.48	27	135				

Bu araştırmadan elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak amacıyla elde edilen verilere ait ortalama, tepe değer ve ortanca değerlerinin birbirine

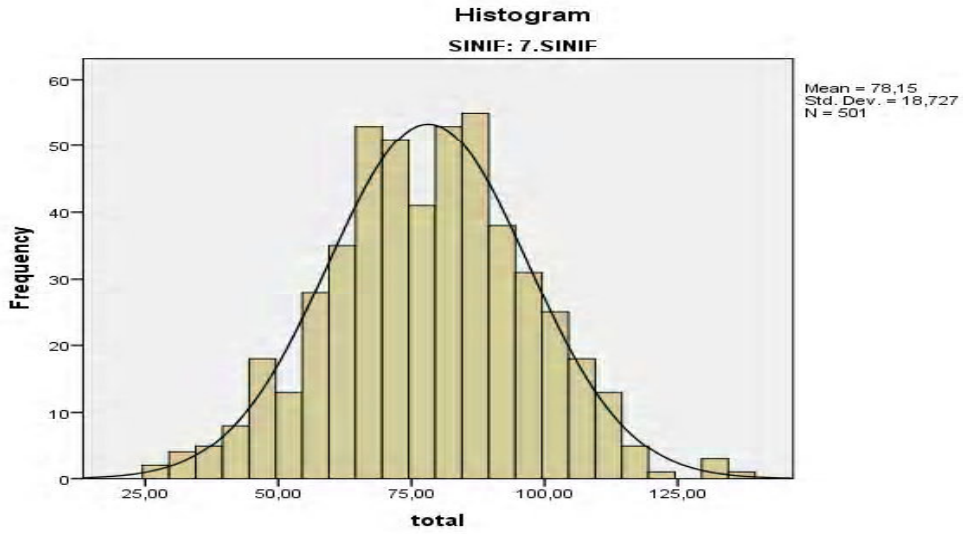
eşit olup olmadığına bakılmıştır. İkinci olarak ise basıklık ve çarpıklık değerlerinin kontrolü yapılarak verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 7’ de görüldüğü gibi 6. sınıf öğrencileri için aritmetik ortalama (81.28), ortanca (81.00) ve mod (85.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca, 6. sınıf için basıklık (0.134) ve çarpıklık (-0.047) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Benzer şekilde 7. sınıf öğrencileri için aritmetik ortalama (78.15), ortanca (78.00) ve mod (68.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca, 7. sınıf için basıklık (-0.047) ve çarpıklık (0.001) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. 8. sınıf öğrencileri için aritmetik ortalama (72.33), ortanca (72.00) ve mod (64.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca 8. sınıf için basıklık (-0.226) ve çarpıklık (0.106) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir.

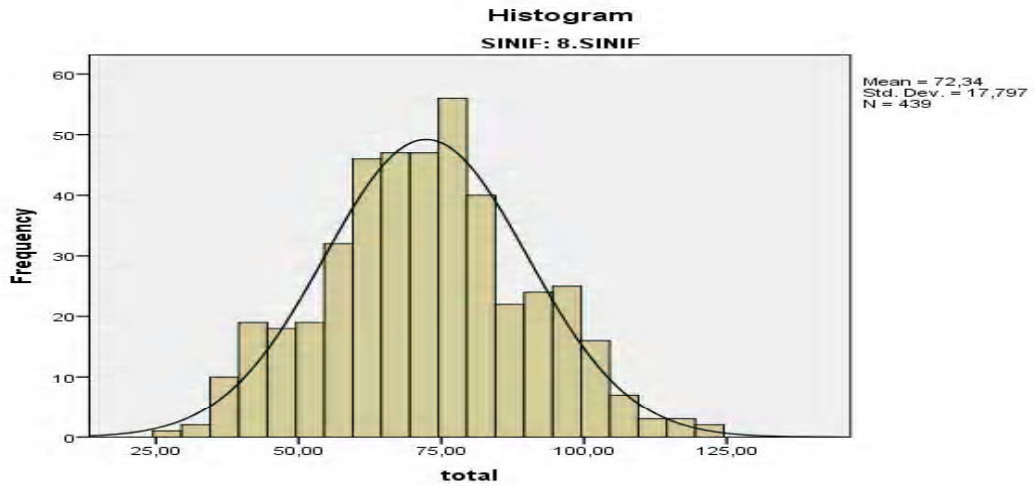
Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle öğrenim görülen sınıf düzeyine göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiştir (Karaatlı, 2006).

Şekil 2. 6.Sınıf Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 3. 7.Sınıf Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 4. 8.Sınıf Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Öğrencilerin puanlarının normal dağılmasından dolayı parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) araştırma sorularının analizinde kullanılmasına karar verilmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin öğrendikleri sınıf düzeyi ile çevresel sorumlu vatandaş davranışı puanlarının ters orantılı bir şekilde azaldığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranışı düzeylerinin üst sınıflara doğru azaldığı söylenebilir. Gruplara ait bu aritmetik ortalamalar arasında istatistiksel

açından anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanlarının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler		Kareler		
	Toplamı	Sd	Ortalaması	F	P
Gruplar arası	27683.644	9	3075.960	9.247	.000
Gruplar içi	495615.756	1490	332.628		
Toplam	523299.400	1499			

Tablo 8 de verilen analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında öğrenim görülen sınıf bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(9, 1490) = 9.24$, $p < .05$. Başka bir deyişle öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puan düzeyleri öğrenim gördükleri sınıfa bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Sınıflar arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi yapılmış ve Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Sınıf Düzeyi ile İlgili Scheffe Testi

	(I) SINIF	(J) SINIF	Ortalama Farklılığı (I-J)	Standart Hata	Sig.	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Scheffe	6. sınıf	7. sınıf	3.13024 *	1.12768	.021	.3672	5.8933
		8. sınıf	8.94680 *	1.16895	.000	6.0826	11.8110
	7. sınıf	6. sınıf	-3.13024 *	1.12768	.021	-5.8933	-.3672
		8. sınıf	5.81656 *	1.19882	.000	2.8792	8.7539
	8. sınıf	6. sınıf	-8.94680 *	1.16895	.000	-11.8110	-6.0826
		7. sınıf	-5.81656 *	1.19882	.000	-8.7539	-2.8792

Tablo 9’a göre 6. sınıf ve 8.sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında 6. sınıf öğrencileri lehine; 7. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında 7. sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklılık

bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla 6. sınıf ($X=81.28$) ve 7. sınıf ($X=78.15$) öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışı düzeyleri, 8. sınıf ($X=72.33$) öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

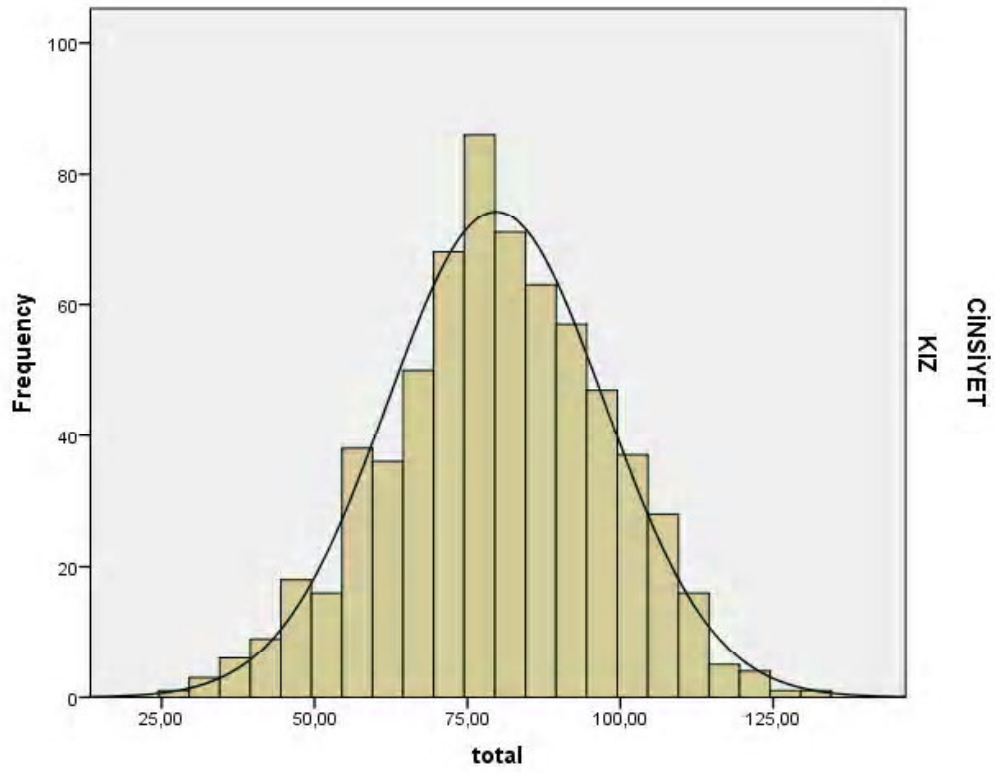
Ortaokul öğrencilerinin, cinsiyet değişkenine göre çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeylerine yönelik betimsel istatistikler Tablo 10' da verilmiştir.

Tablo 10. Cinsiyet Göre ÇSVDÖ Puanların Betimsel İstatistikleri

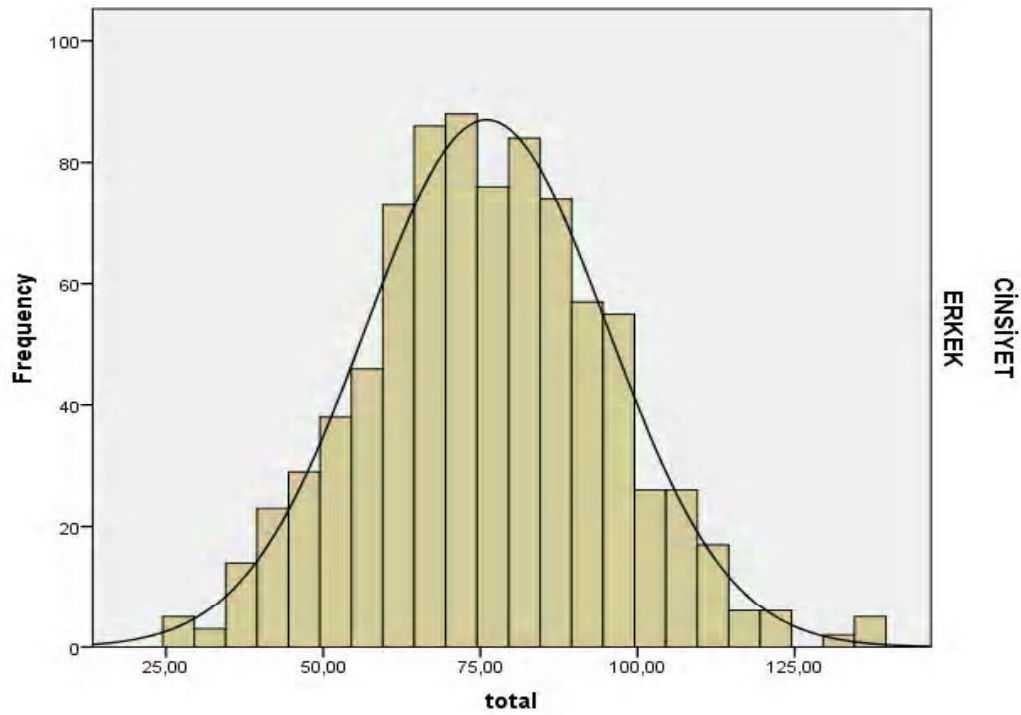
Cinsiyet	n	X	Ss	Standart Hata	Min	Mak	Ortanca	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Kız	661	79.6717	17.76	.69	27	135	77.0000	68.00	.023	-.078
Erkek	839	76.0036	19.23	.66	27	135	77.0000	68.00	.023	-.078
Toplam	1500	77.6200	18.68419		27	135	77.0000	68.00	.023	-.078

Bu araştırmadan elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak amacıyla elde edilen verilere ait ortalama, tepe değer ve ortanca değerlerinin birbirine yakın değerlerde olup olmadığına bakılmıştır. İkinci olarak ise basıklık ve çarpıklık değerlerinin kontrolü yapılarak verilerin normal dağılım gösterip göstermediği belirlenmiştir. Tablo 10'da görüldüğü gibi kız öğrenciler için aritmetik ortalama (79.67), ortanca (77.00) ve mod (68.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca, kız öğrenciler için basıklık (-.078) ve çarpıklık (.023) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Benzer şekilde erkek öğrenciler için aritmetik ortalama (76.00), ortanca (77.00) ve mod (68.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu ve erkek öğrenciler için basıklık (-.078) ve çarpıklık (.023) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir.

Kız ve erkek öğrencilerin puanların normal dağıldığı tespit edilmiştir. Normal dağılım grafikleri şekil 5 ve şekil 6 da verilmiştir.

Şekil 5. Kız Öğrenciler İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 6. Erkek Öğrenciler İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Kız ve erkek öğrencilerin ÇSVDÖ puanlarının normal dağılmasından dolayı parametrik bir test olan bağımsız örneklem t-testinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi için ilişkisiz örneklem t- testi yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 11’ de verilmiştir.

Tablo 11. ÇSVDÖ Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

		Levene's Test			T-test
		F	Sig.	df	Sig. (2-tailed)
Eşit varyanslar					
Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanları	Varsayıldı	3.392	.046	1498	.000
	Varsayılmadı			1460.602	.000

Levene F testi grupların arasında varyansların eşit olup olmadığını anlamak için yapılmaktadır (Büyüköztürk, 2012). Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucu Levene istatistiği değeri $p < .05$ bulunduğu için (Sig .00) bağımsız örneklem test tablosunda anlamlılık (significant) değeri için alttaki değere bakılmış ve bu değer .05’ ten küçük olduğundan (sig .0) öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. ($t_{1498}=3.79$ $p < 0.05$). Kız öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri ($X=79.67$), erkek öğrencilere ($X=76.00$) göre daha yüksektir. Bu bulgu çevresel sorumlu vatandaş davranışları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin kız öğrenciler lehine olduğunu göstermektedir.

4.3. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Düzeylerinin Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

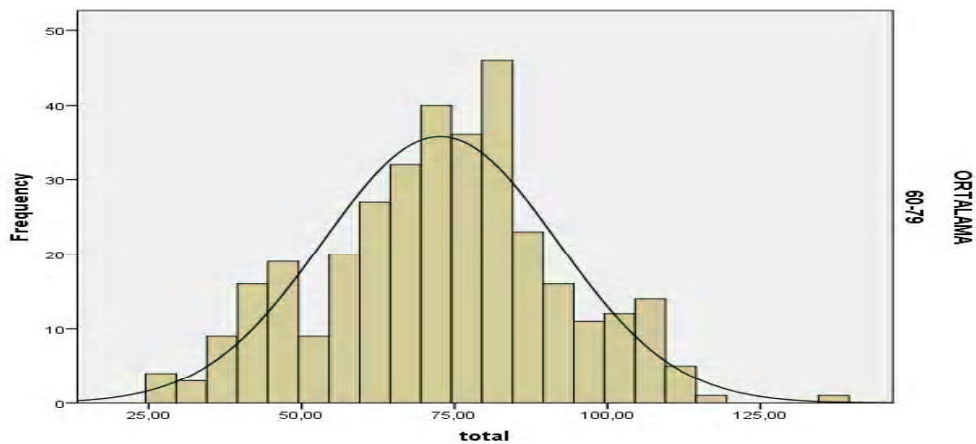
Ortaokul öğrencilerinin, akademik başarılarına göre çevresel sorumlu vatandaşlık davranış düzeylerine yönelik betimsel istatistikler Tablo 12’ de verilmiştir. Öğrencilerin akademik başarı düzeylerine göre dağılımında bir önceki akademik yıla ait not ortalaması 0-20 puan olan, 21-39 puan olan ve 40-59 puan olan katılımcıların sayısı oldukça az olduğundan ve bu katılımcıların sorumlu vatandaş davranış düzeyi puanları

normal dağılım göstermediğinden bu kategoriler için vatandaşlık düzeyleri puanları açısından karşılaştırma yapılmamıştır.

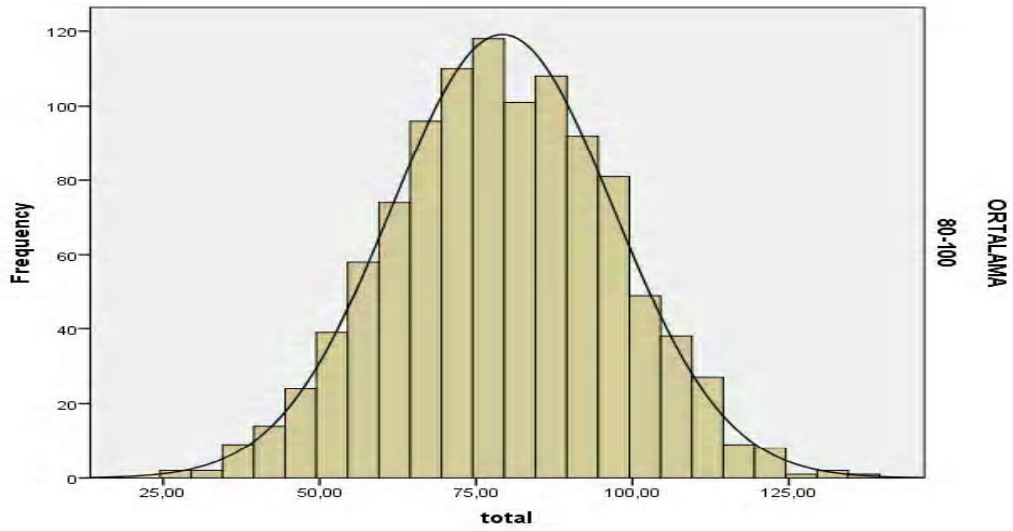
Tablo 12. Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeylerine Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Akademik Başarı Düzeyi	N	X	Ss	Standart Hata	Min	Mak	Ortanca	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
0- 20	2	90.00	21.21	15	75.00	105.00	90.0000	75.00	-	-
21- 39	2	58.50	30.40	21.50	37.00	80.00	58.5000	37.00	-	-
40- 59	20	72.40	19.95	19.95	41.00	115.00	67.5000	68.00	.537	-.546
60- 79	344	72.65	19.20	1.03	27.00	135.00	74.0000	82.00	-.047	-.167
80- 100	1063	79.20	17.80	.54	27.00	135.00	79.0000	68.00	.014	-.203
Toplam	1431	77.52	18.41	.48		27	135			

Tablo 12'den de görüldüğü gibi akademik başarı puan aralığı 60-79 olan öğrencilerin aritmetik ortalama (72.65), ortanca (74.00) ve mod (82.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca, basıklık (-.167) ve çarpıklık (.047) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Benzer şekilde akademik başarı puan aralığı 80-100 olan öğrenciler için aritmetik ortalama (79.20), ortanca (79.00) ve mod (68.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu ve basıklık (-.203) ve çarpıklık (.014) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla puanların normal dağıldığı tespit edilmiştir. Normal dağılım grafikleri şekil 7 ve şekil 8 de verilmiştir.

Şekil 7. Akademik Başarı Puan Aralığı 60-79 Olan Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği.

Şekil 8. Akademik Başarı Puan Aralığı 80-100 Olan Öğrencileri İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Puanların normal dağılım göstermesinden dolayı parametrik bir test olan bağımsız örneklem t-testinin kullanılmasına karar verilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri ile akademik başarı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi için ilişkisiz örneklem t- testi yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının akademik başarı puanlarına göre t-testi sonuçları Tablo 13' te verilmiştir.

Tablo 13.ÇSVDÖ Puanlarının Akademik Başarı Puanlarına Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

		Levene's Test			t-test
		F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)
Eşit varyanslar					
Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanları	Varsayıldı	1.516	.218	1405	.000
	Varsayılmadı			546.588	.000

Levene F testi grupların arasında varyansların eşit olup olmadığını anlamak için yapılmaktadır (Büyüköztürk, 2012). Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucu Levene istatistiği değeri $p > .05$ bulunduğu için (sig .00) bağımsız örneklem test tablosunda anlamlılık (significant) değeri için üstteki değere bakılmış ve bu değer .05'

ten küçük olduğundan (sig .0) öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında akademik başarı puanına göre anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. (T1405=1.516 p <0.05). Akademik başarı puan aralığı 80-100 olan öğrencilerin ÇSVDÖ puan ortalamaları (X=79.20), akademik başarı puan aralığı 60-79 olan öğrencilerin ÇSVDÖ puan ortalamaları (X=72.65) göre daha yüksektir. Bu bulgu çevresel sorumlu vatandaş davranışları ile akademik başarı puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkinin akademik başarı puan aralığı 80-100 olan öğrenciler lehine olduğunu göstermektedir.

4.4.Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaşlık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Çalışmaya Katılan Öğrenci Babalarının Özellikleri

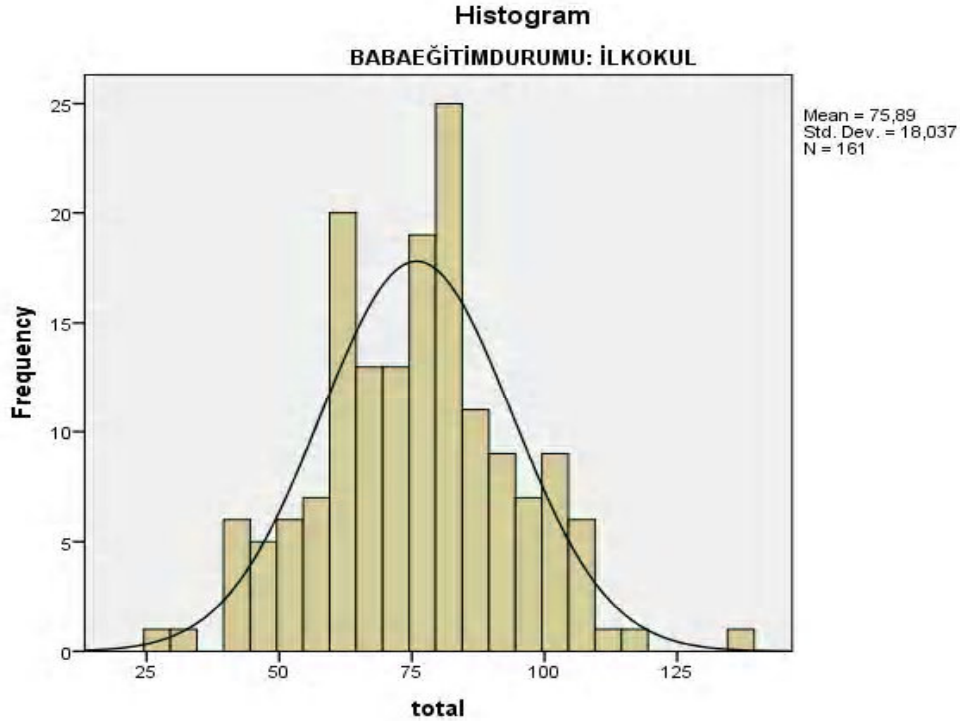
BABA EĞİTİM DURUMU	F	%
Okuryazar Değil	4	0.33
Sadece Okuryazar	16	1.07
İlkokul	161	10.79
Ortaokul	258	17.25
Lise	441	29.49
Üniversite	541	36.17
Lisansüstü	71	4.7
Diğer	3	0.20

Çalışmaya katılan öğrencilerin babalarının %36.17’ si üniversite; %29.49’ u lise; %17.25’ i ortaokul; %10.79’ u ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Bu dağılımda okuryazar olmayan ve sadece okuyabilen olarak kodlanan katılımcıların sayısı oldukça az olduğundan ve bu katılımcıların sorumlu vatandaş davranış düzeyi puanları normal dağılım göstermediğinden bu kategoriler için vatandaşlık düzeyleri puanları açısından karşılaştırma yapılmamıştır.

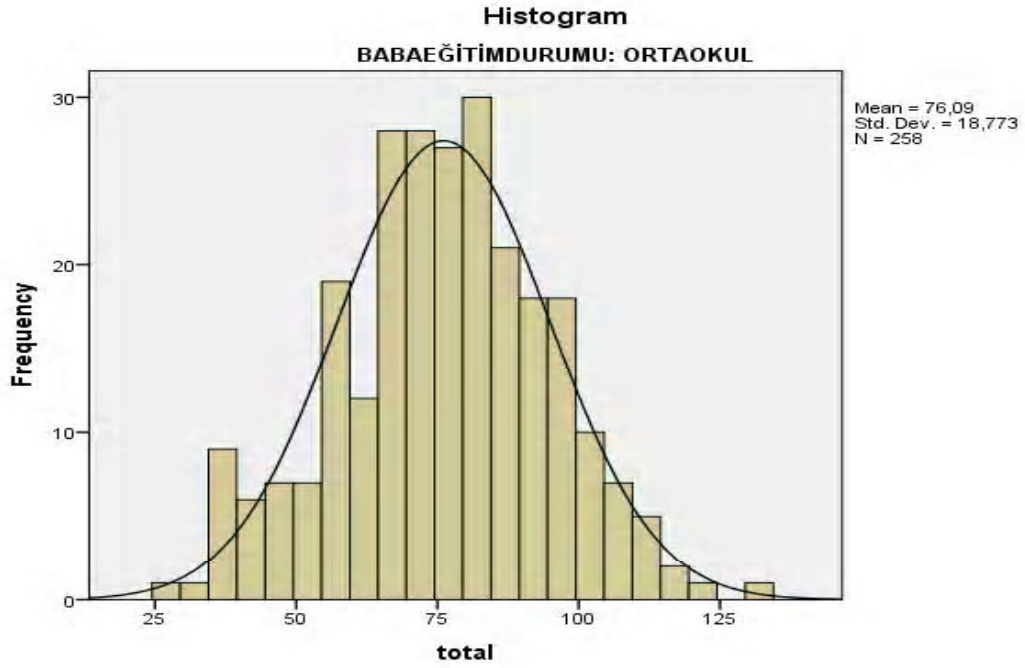
Tablo 15. Baba Eğitim Düzeylerine Göre ÇSVDÖ Puanların Betimsel İstatistikleri

Baba eğitim düzeyi	N	X	Ss	Standart Hata	Min	Mak	Ortanca	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
İlkokul	161	75.89	18.037	1.421	27	135	76.00	83	.057	.115
Ortaokul	258	76.09	18.773	1.169	27	131	77.00	77	-.106	-.158
Lise	441	75.39	19.016	.2906	27	133	75.00	80	.068	-.208
Üniversite	541	80.84	18.059	.776	33	135	80.00	71	.106	-.043
Lisansüstü	71	74.24	19.768	2.346	27	130	76.00	92	.008	.358
Toplam	1495	77.58	18.697	.484	27	135				

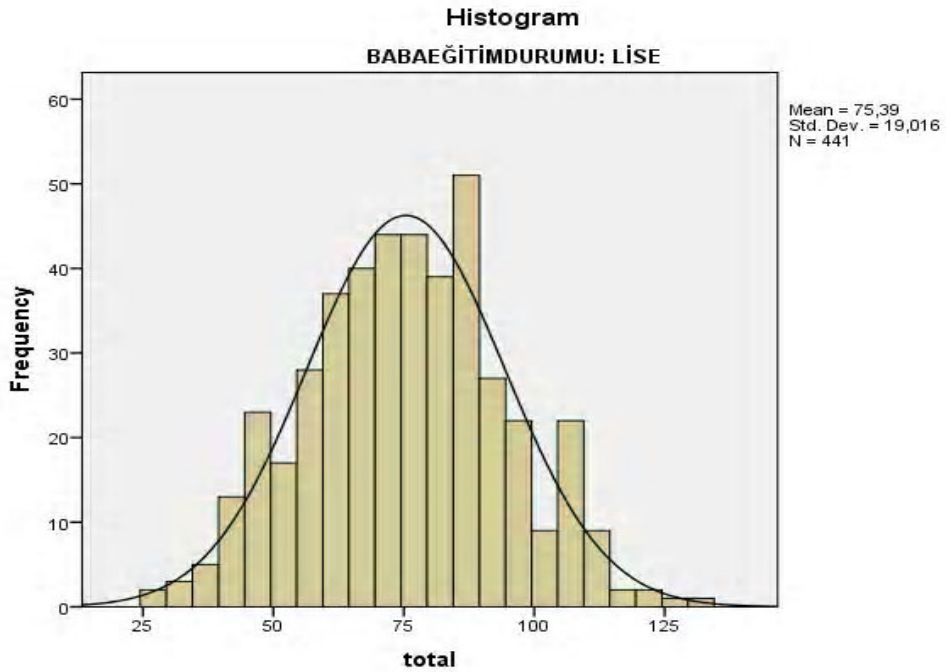
Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle baba eğitim düzeyine göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006) ve her bir öğrenim düzeyine ait normal dağılım grafikleri verilmiştir.

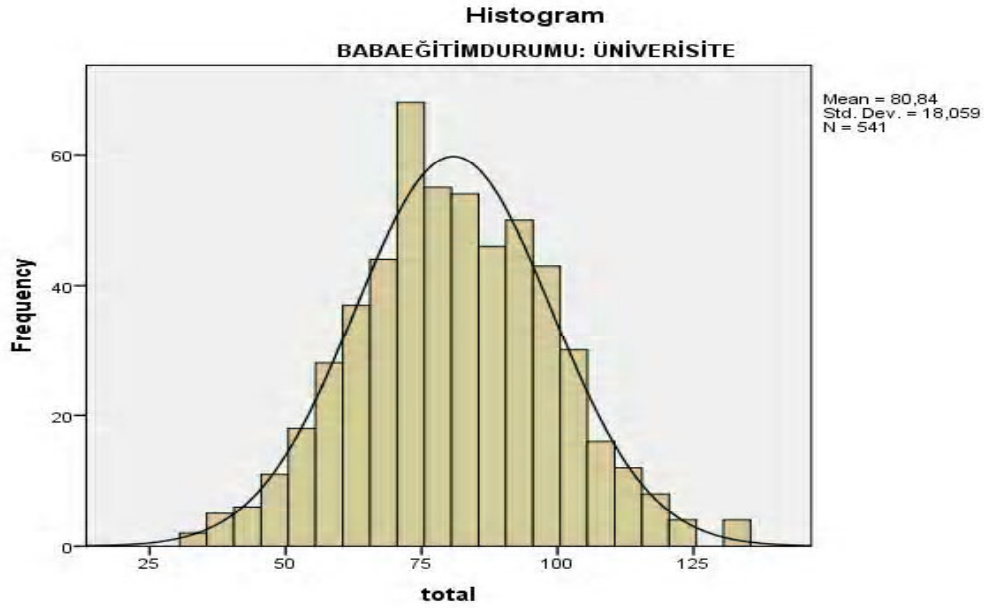
Şekil 9. Baba Eğitim Düzeyi İlkokul Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

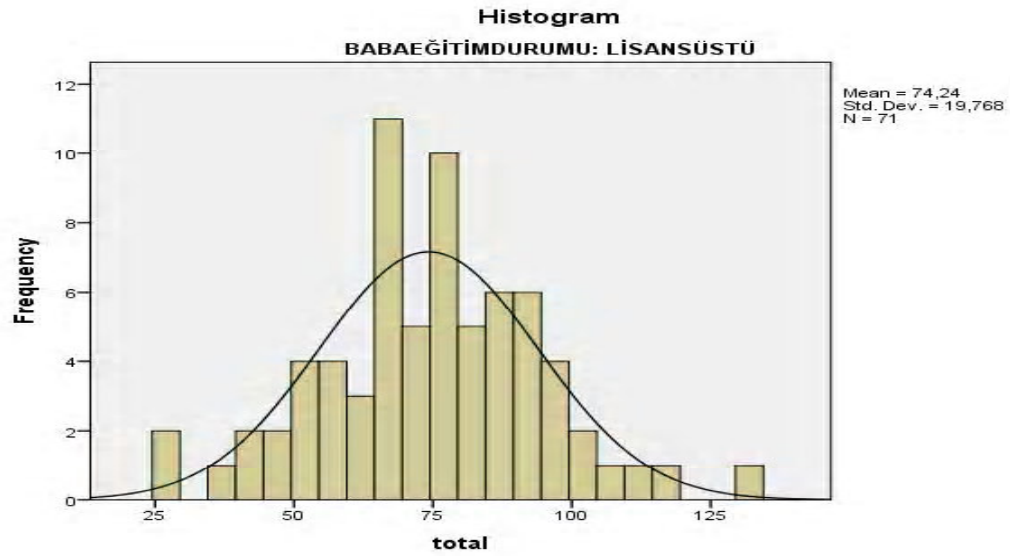
Şekil 10. Baba Eğitim Düzeyi Ortaokul Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 11. Baba Eğitim Düzeyi Lise Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 12. Baba Eğitim Düzeyi Üniversite Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 13. Baba Eğitim Düzeyi Lisansüstü Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Puanlarının normal dağılmasından dolayı parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) araştırma sorularının analizinde kullanılmasına karar verilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 16' da verilmiştir.

Tablo 16. ÇSVDÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler		Kareler		
	Toplamı	Sd	Ortalaması	F	p
Gruplar arası	10397.734	7	1485.391	4.315	.000
Gruplar içi	511885.247	1487	344.240		
Toplam	522282.981	1494			

Tablo 16 da verilen analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında baba eğitim düzeyi açısından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(7, 1487) = 4.31$, $p < .05$. Başka bir deyişle öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puan düzeyleri baba eğitim düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Baba eğitim düzeyleri arası farkların hangi eğitim düzeyleri arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmış ve Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Baba Eğitim Düzeyleri ile İlgili Scheffe Testi

	(I) Baba Eğitim Durumu	(J) Baba Eğitim Durumu	Ortalama Farklılığı (I-J)	Standart Hata	Sig.	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Scheffe	Üniversite	Okuryazar Değil	-4.91451	9.31109	1.000	-39.8901	30.0611
		Sadece Okuyabilen	-1.53951	4.70652	1.000	-19.2188	16.1398
		İlkokul	4.94729	1.66567	.267	-1.3095	11.2041
		Ortaokul	4.75022	1.40377	.121	-.5228	10.0233
		Lise	5.44093*	1.19033	.004	.9696	9.9122
		Lisansüstü	6.59605	2.34196	.339	-2.2011	15.3932
		Diğer	8.83549	10.74165	.999	-31.5138	49.1848

Tablo 17 de yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, üniversite mezunu baba ile lise mezunu baba arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Başka bir deyişle baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranışları düzeyinin de arttığı görülmektedir.

4.5.Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 18 de gösterilmiştir.

Tablo 18. Çalışmaya Katılan Öğrenci Annelerinin Özellikleri

ANNE EĞİTİM DURUMU	f	%
Okuryazar Değil	28	1.87
Sadece Okuryazar	20	1.33
İlkokul	252	15.84
Ortaokul	319	20.02
Lise	443	29.61
Üniversite	390	29.06
Lisansüstü	44	2.27

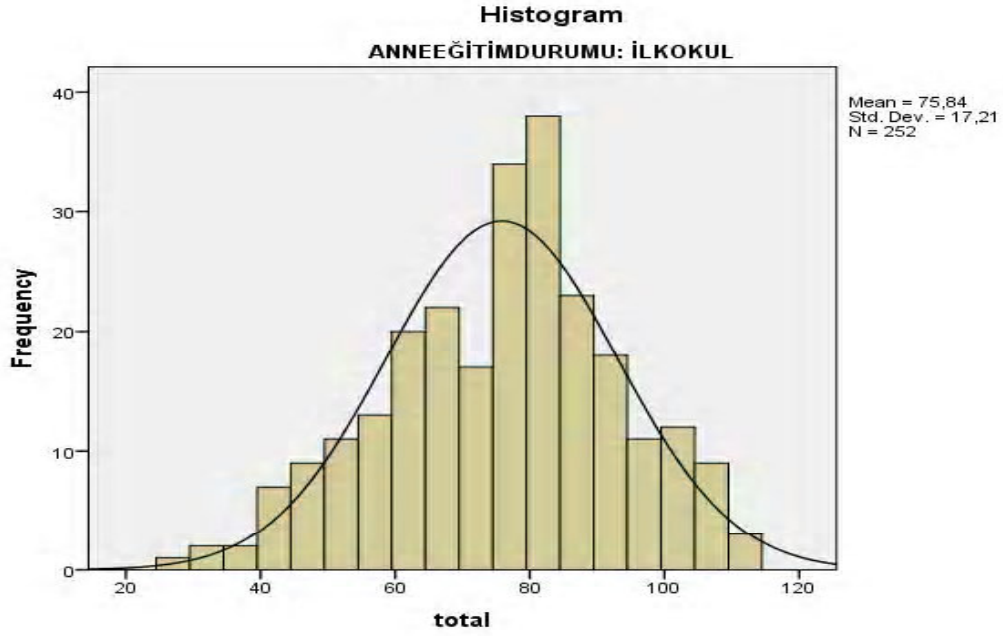
Çalışmaya katılan öğrencilerin annelerinin %29.06' si üniversite; %29.61' i lise; %20.02' i ortaokul; %15.84' ü ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Bu dağılımda okuryazar olmayan ve sadece okuyabilen olarak kodlanan katılımcıların sayısı oldukça az olduğundan ve bu katılımcıların sorumlu vatandaş davranış düzeyi puanları normal dağılım göstermediğinden bu kategoriler için vatandaşlık düzeyleri puanları açısından karşılaştırma yapılmamıştır.

Tablo 19. Anne Eğitim Düzeylerine Göre ÇSVDÖ Puanların Betimsel İstatistikleri

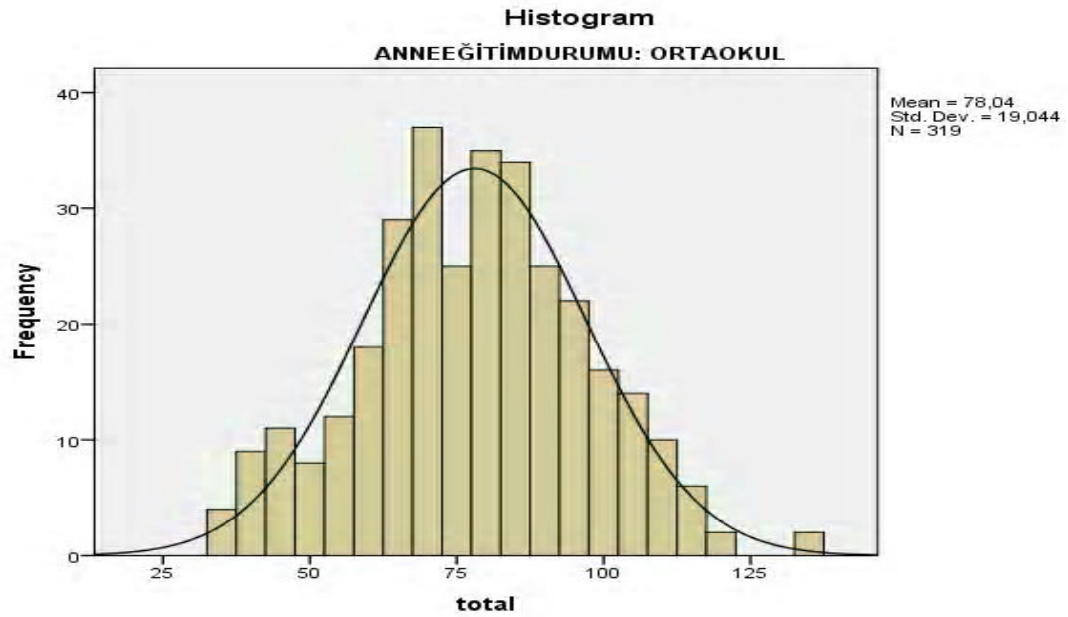
Anne eğitim düzeyi	n	X	Ss	Standart			Ortanca	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
				Hata	Min	Mak				
İlkokul	252	75.84	17.210	1.084	252	75.84	77.00	75	-.237	-.334
Ortaokul	319	78.04	19.044	1.066	319	78.04	79.00	79	.026	-.244
Lise	443	76.69	18.339	.871	443	76.69	77.00	71	-.004	-.113
Üniversite	390	79.08	19.099	.967	390	79.08	77.50	71	.183	.073
Lisansüstü	44	78.11	20.861	3.145	44	78.11	78.00	52	.186	.311
Toplam	1496	77.58	18.693	.483	1496	77.58				

Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle anne eğitim

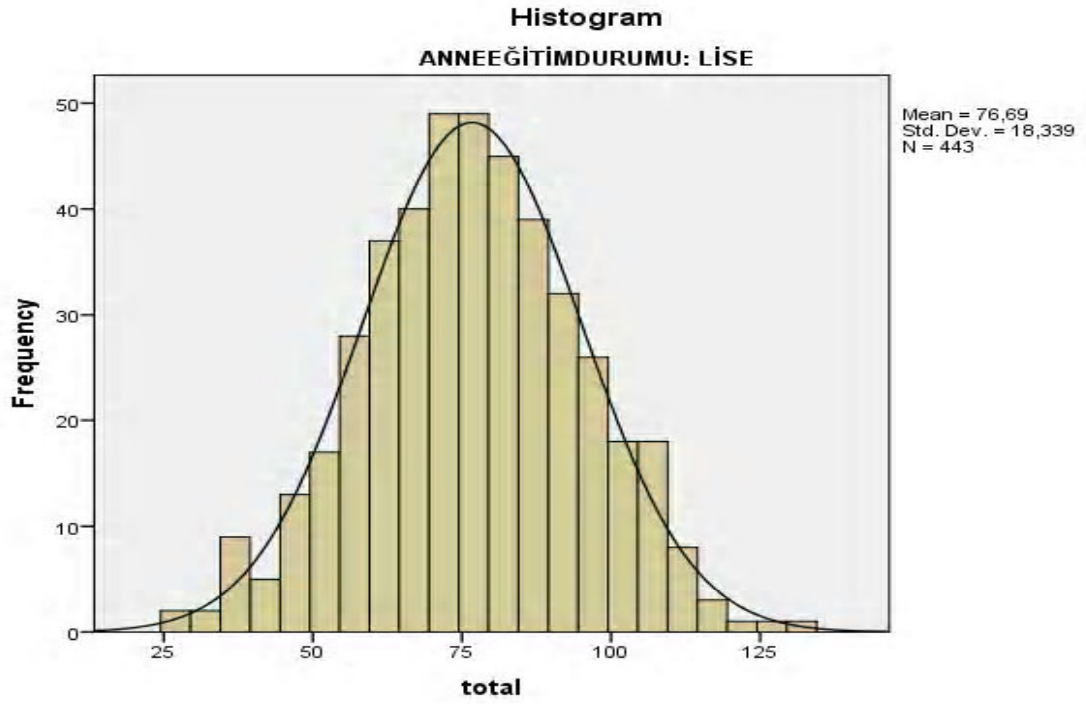
düzeyine göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006) ve her bir öğrenim düzeyine ait normal dağılım grafikleri verilmiştir.

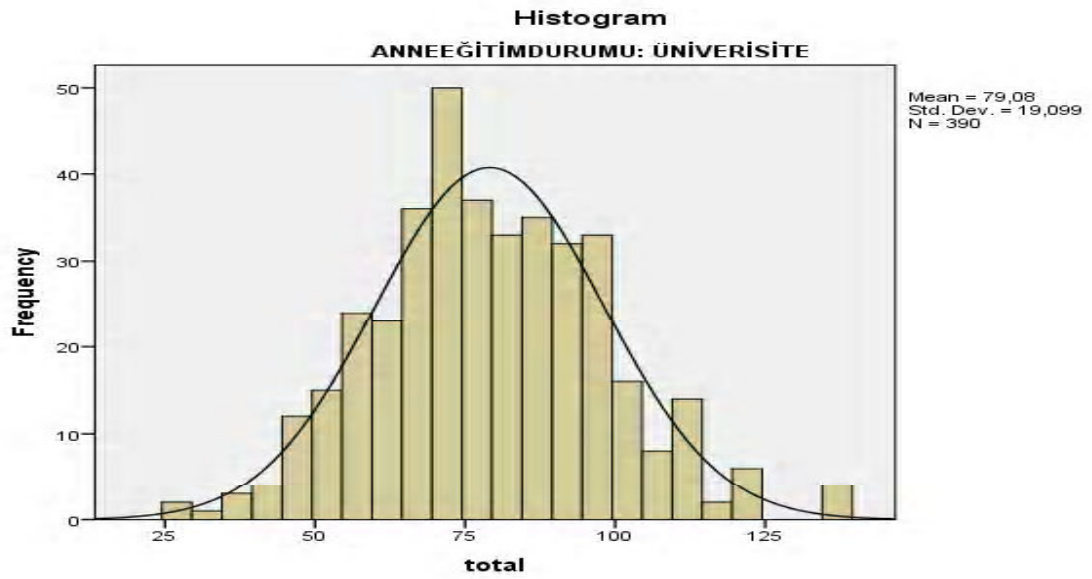
Şekil 14. Anne Eğitim Düzeyi İlkokul Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

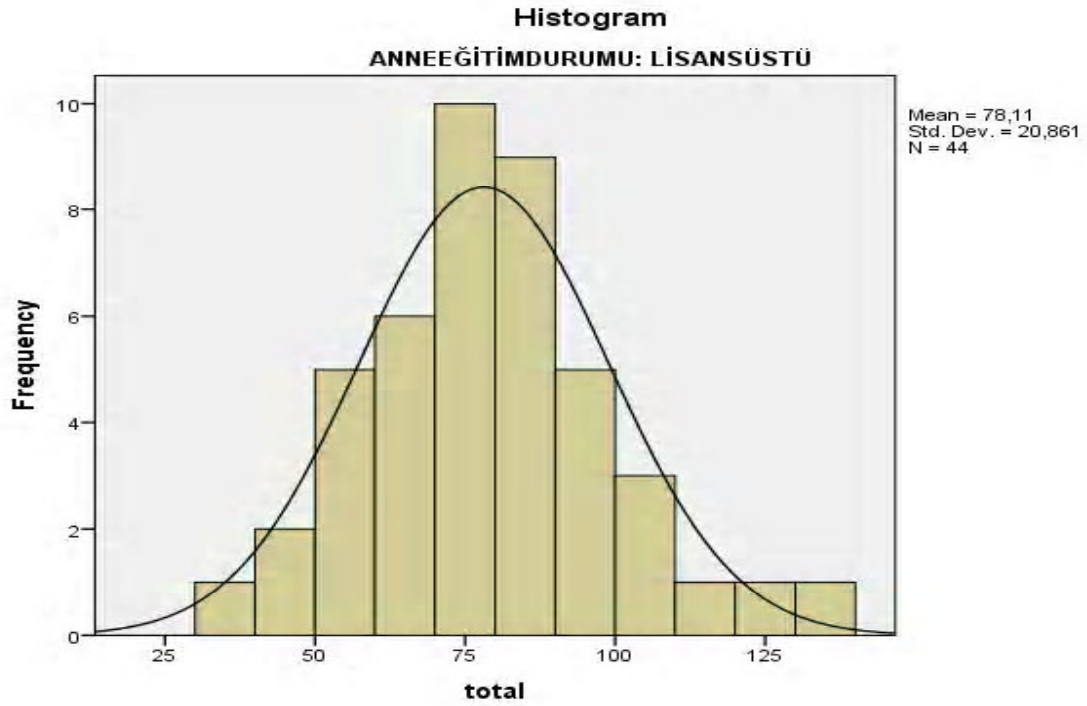
Şekil 15. Anne Eğitim Düzeyi Ortaokul Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 16. Anne Eğitim Düzeyi Lise Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 17. Anne Eğitim Düzeyi Üniversite Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 18. Anne Eğitim Düzeyi Lisansüstü Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Puanlarının normal dağılmasından dolayı parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) araştırma sorularının analizinde kullanılmasına karar verilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 20' de verilmiştir

Tablo 20. ÇSVDÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	2729.307	6	454.885	1.303	.252
Gruplar içi	519642.415	1489	348.988		
Toplam	522371.722	1495			

Tablo 20' de verilen analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında anne eğitim düzeyi bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $F(6, 1489) = 1.30, p > .05$. Başka bir deyişle öğrencilerin çevresel sorumlu

vatandaş davranış puan düzeyleri anne eğitim düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değiştiği söylenemez.

4.6.Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Çevre Kuruluşuna Üyelik Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin herhangi bir çevre kuruluşuna üye olma durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 21’ de gösterilmiştir.

Tablo 21. Öğrencilerin Çevre Kuruluşuna Üyelik Dağılımı

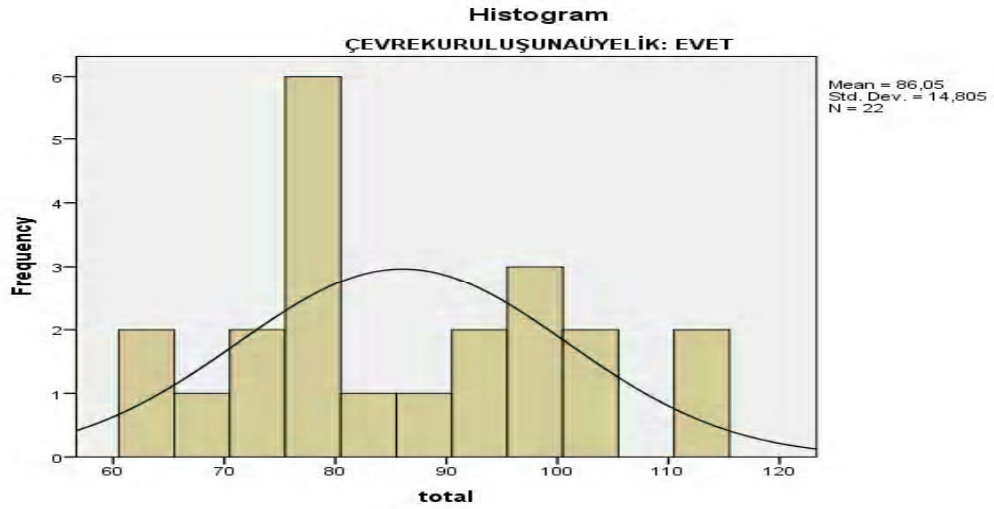
ÇEVRE ÜYELİK	KURULUŞUNA	f	%
Evet		22	1.46
Hayır		1477	98.54

Çalışmaya katılan öğrencilerin %1.46’ sı herhangi bir çevre kuruluşuna üye iken geriye kalan %98.54’lük grubun herhangi bir çevre kuruluşuna üye olmadığı görülmektedir.

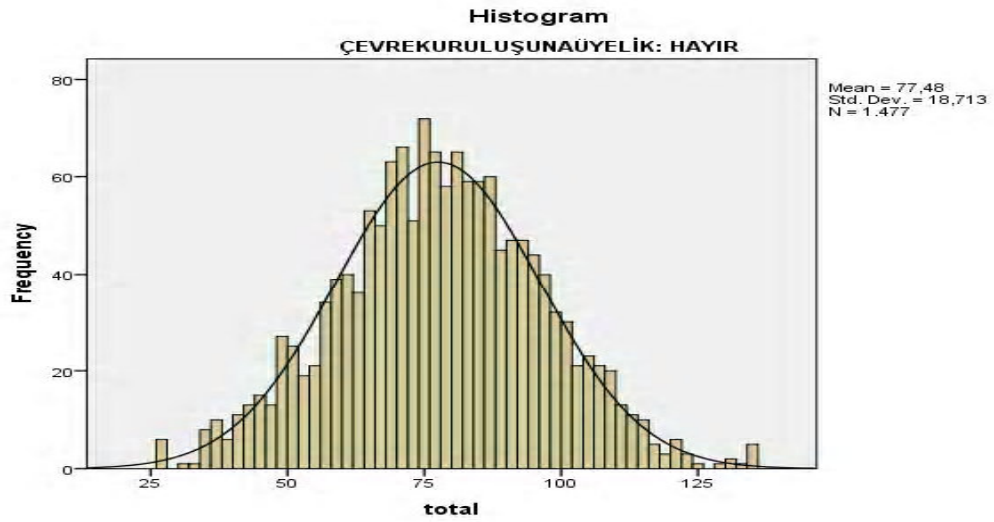
Tablo 22. Çevre Kuruluşuna Üyeliğe Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Çevre Kuruluşu Üyelik	N	X	Ss	Standart Hata			Ortanca	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
				Hata	Min	Mak				
Evet	22	86.05	14.805	3.156	63	111	82.50	63	.182	-.995
Hayır	1477	77.48	18.713	.487	27	135	77.00	68	.030	-.074

Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle çevre kuruluşuna üyeliğe göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006) ve çevre kuruluşuna üye olan ve olmayanlara ait normal dağılım grafikleri verilmiştir.

Şekil 19. Çevre Kuruluşuna Üye Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 20. Çevre Kuruluşuna Üye Olmayanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Veriler normal dağılım gösterdiği için, ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puan düzeyleri ile çevre kuruluşuna üyelik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi için bağımsız örneklem t- testi yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının çevre kuruluşuna üyeliğe göre bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. ÇSVDÖ Puanlarının Çevre Kuruluşuna Üyeliğe Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

		Levene's Test		t-test	
		F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)
Eşit varyanslar					
Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanları	Varsayıldı	1.008	.315	1497	.033
	Varsayılmadı			22.011	.014

Tablo 23'deki analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranışı puanları arasında çevre kuruluşuna üyeliğe göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($p < .05$). Çevre kuruluşuna üye olanların çevresel sorumlu vatandaş davranışı düzeyleri ($X=86.04$), üye olmayanlara ($X=77.48$) göre daha yüksektir. Bu bulgu çevresel sorumlu vatandaş davranışları ile çevre kuruluşuna üyelik arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.7.Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Etkinliklere Katılım Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

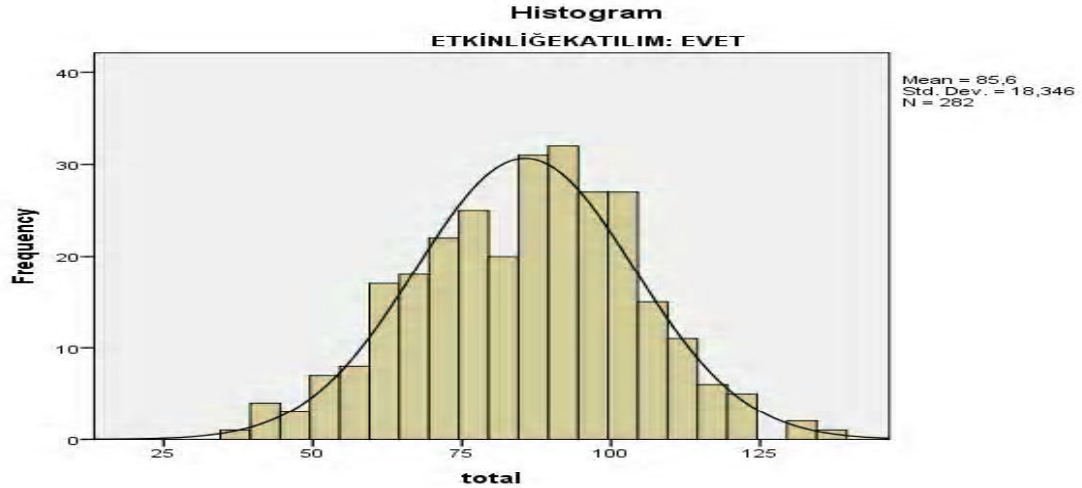
Çalışmaya katılan öğrencilerin çevre ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılma durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 24' de gösterilmiştir.

Tablo 24. Çevre Etkinliklerine Katılıma Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri

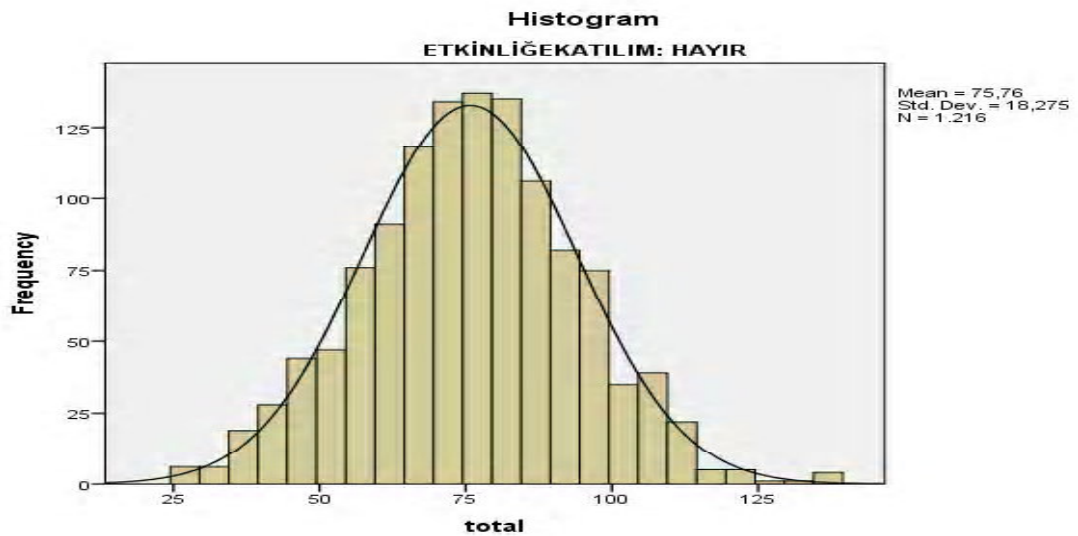
Etkinlik Katılım	n	X	Ss	Standart Hata			Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	
				Min	Mak	Ortanca				
Evet	282	85.60	18.34	1.093	37	135	87.00	92	-.134	-.288
Hayır	1216	75.76	18.27	.524	27	135	76.00	74	.042	.040

Çalışmaya katılan öğrencilerin %18.83 ü herhangi bir etkinliğe katılmışken geriye kalan %81.17'lik grubun çevre ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılmadığı görülmektedir. Tablo 24' e göre basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle çevre ile ilgili etkinliklere katılıma göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı,

2006) ve çevre ile ilgili etkinliklere katılan ve katılmayanlara ait normal dağılım grafikleri verilmiştir.

Şekil 21. Çevre İle İlgili Etkinliğe Katılanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 22. Çevre İle İlgili Etkinliğe Katılmayanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri ile etkinliklere katılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi için ilişkisiz örneklem t- testi yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının etkinliklere katılıma göre t-testi sonuçları Tablo 25 de verilmiştir.

Tablo 25. ÇSVDÖ Puanlarının Çevre Etkinliklerine Katılıma Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

		Levene's Test		t-test	
		F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)
Eşit varyanslar					
Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanları	Varsayıldı	.508	.476	1496	.000
	Varsayılmadı			420.055	.000

Tablo 25'deki analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında etkinliklere katılıma göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($p < .05$). Etkinliklere katılanların çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri ($X=85.59$), katılmayanlara ($X=75.76$) göre daha yüksektir. Bu bulgu çevresel sorumlu vatandaş davranışları ile etkinliklere katılım arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

4.8.Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaş Davranış Düzeylerinin Sosyal Kulübe Üye Olma Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerden okulda sosyal kulübe üye olma durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 26' da gösterilmiştir.

Tablo 26. Öğrencilerin Çevre Kulübüne Üye Olma Durumlarına Göre Dağılımı

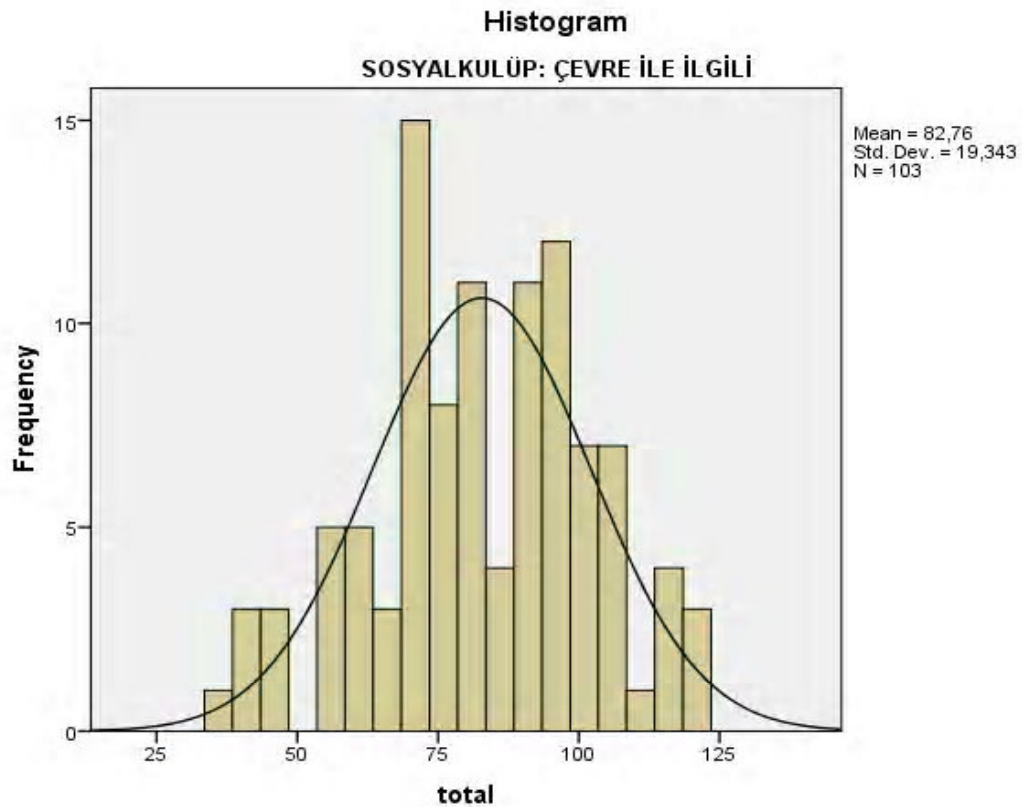
ÇEVRE KULÜBÜ	f	%
Evet	103	7.04
Hayır	1358	92.96

Çalışmaya katılan öğrencilerin %7.04' ü çevre ile ilgili sosyal bir kulübe üye iken geriye kalan %92.96'lık grubun okuldaki başka kulüplere üye olduğu görülmektedir. Tablo 26 değerlendirildiğinde çevre kulübüne üye olanların çevre kulübüne üye olmaya göre ÇSVDÖ puanlarının betimsel istatistik değerleri ise Tablo 27 de gösterilmiştir. Tablo 27 de mod, medyan, standart hat, çarpıklık, basıklık gibi değerlere bakılmıştır.

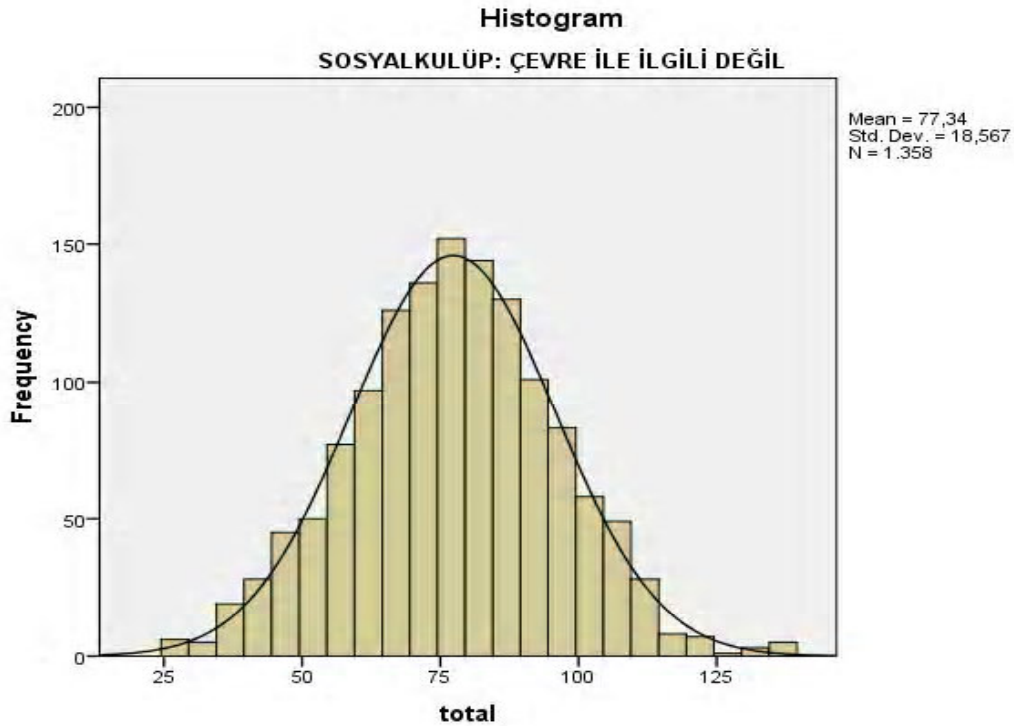
Tablo 27. Çevre Kulübüne Üye Olmaya Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Çevre Kulübüne Üyelik	N	X	Ss	Standar			Ortanca	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
				t Hata	Min	Mak				
Evet	103	82.76	19.343	1.906	36	123	81.00	71	-.219	-.286
Hayır	1358	77.34	18.567	.504	27	135	77.00	74	.024	-.016
Toplam										

Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle sosyal kulübe üyeliğe göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006) ve sosyal kulübe üye olup olmama durumuna ait normal dağılım grafikleri verilmiştir.

Şekil 23. Çevre Kulübüne Üye Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 24. Çevre Kulübüne Üye Olmayanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri ile sosyal kulübe üye olma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi için ilişkisiz örneklem t- testi yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının çevre ile ilgili sosyal bir kulübe üye olma durumuna göre t-testi sonuçları Tablo 28 de verilmiştir.

Tablo 28. ÇSVDÖ Puanlarının Çevre Kulübüne Üye Olmaya Göre T-Testi Sonuçları

		Levene's Test		t-test	
		F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)
Eşit varyanslar					
Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanları	Varsayıldı	.768	.381	1459	.005
	Varsayılmadı			116.711	.007

Tablo 28'deki analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında sosyal kulübe üye olmaya göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p < .05$). Sosyal kulübe üye olmanın çevresel sorumlu vatandaş

davranış düzeyleri ($X=82.75$), katılmayanlara($X=77.34$) göre daha yüksektir. Bu bulgu çevresel sorumlu vatandaş davranışları ile sosyal kulübe üye olmanın arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

4.9.Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Sosyo-ekonomik Düzey Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyoekonomik düzey değişkinine ilişkin bilgiler Tablo 29' da verilmiştir.

Tablo 29. Öğrencilerin Ailelerin Sosyoekonomik Düzey Dağılımı

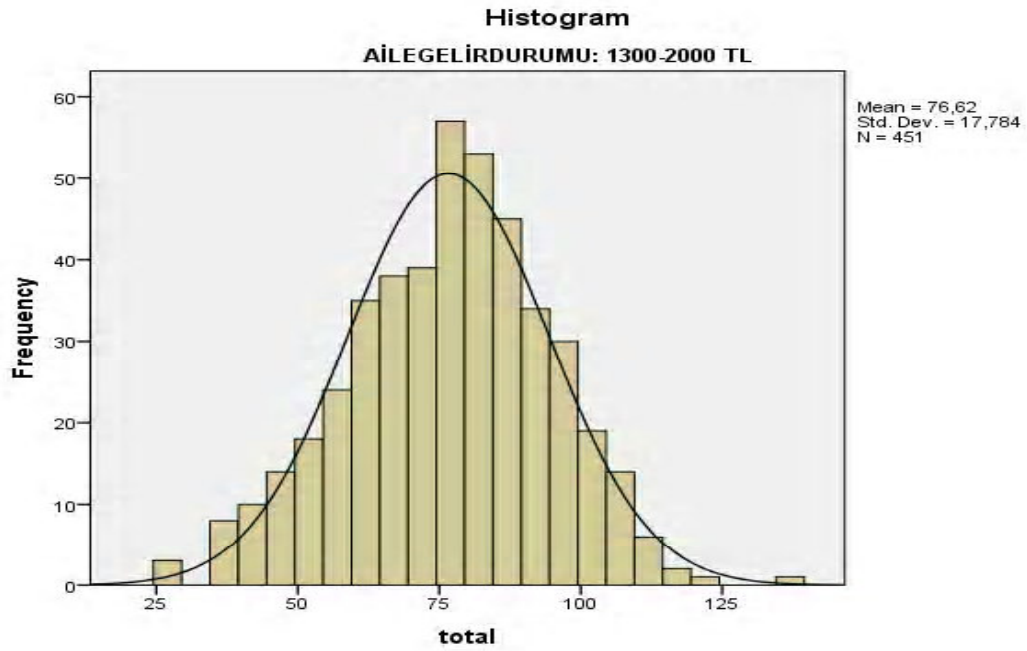
AİLELERİN SOSYOEKONOMİK DÜZEYLERİ	F	%
1300-2000 TL	451	30.18
2000-3000 TL	482	32.26
3000 TL ve Üstü	561	37.56

Çalışmaya katılan öğrencilerin ailelerinin %30.18' inin geliri 1300 – 2000 TL; %32.26'sının geliri 2000-3000 TL ve %37.56' sının geliri 3000 TL ve üstü olduğu görülmektedir.

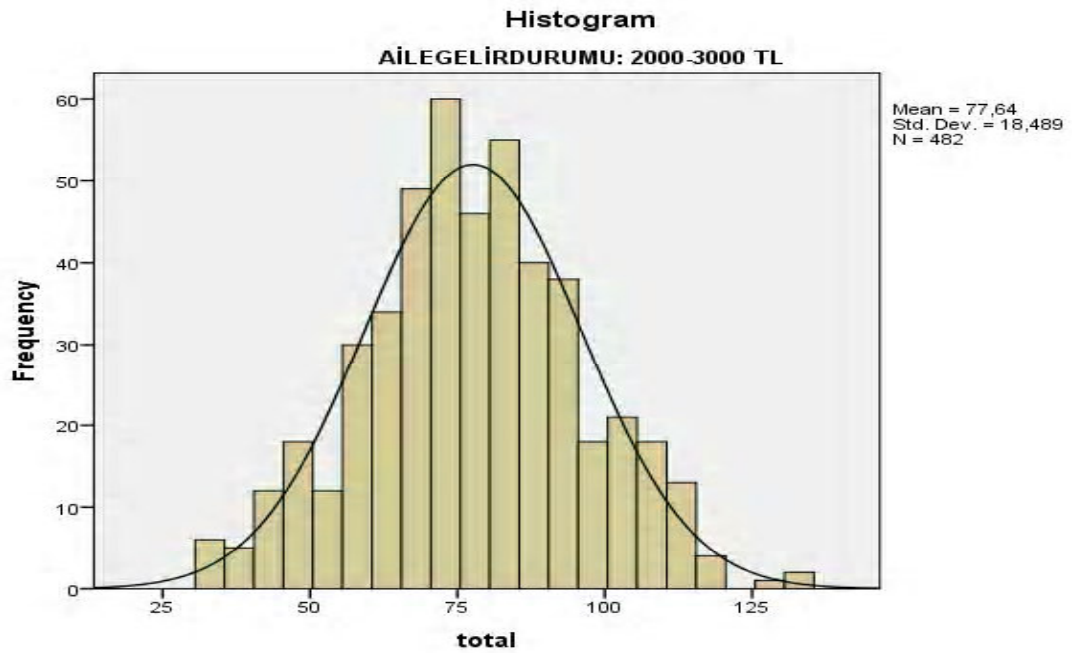
Tablo 30. Öğrenci Ailelerinin Sosyoekonomik Düzeyine Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Sosyoekonomik düzey	n	X	Ss	Standart Hata	Min	Mak	Ortanca	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
1300-2000 TL	451	76.62	17.784	.837	27	135	77.00	82	-.166	-.082
2000-3000 TL	482	77.64	18.489	.842	33	133	77.50	71	.061	-.111
3000 TL ve Üstü	561	78.31	19.555	.826	27	135	77.00	64	.095	-.109

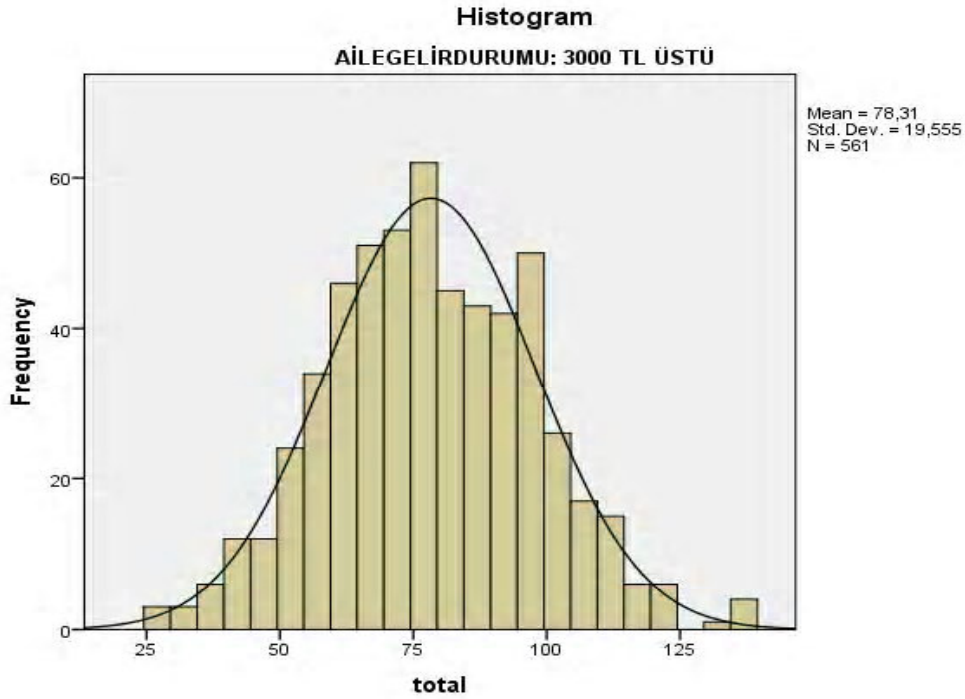
Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle sosyoekonomik düzeye göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006) ve sosyoekonomik düzeylere ait normal dağılım grafikleri verilmiştir.

Şekil 25. Sosyoekonomik Düzeyi 1300-2000 TL Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 26. Sosyoekonomik Düzeyi 2000-3000 TL Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Şekil 27. Sosyoekonomik Düzeyi 3000 TL Ve Üstü Olanlar İçin ÇSVDÖ Puanları Normal Dağılım Grafiği

Puanlarının normal dağılmasından dolayı parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) araştırma sorularının analizinde kullanılmasına karar verilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 31’ de verilmiştir

Tablo 31. ÇSVDÖ Puanlarının Sosyo Ekonomik Düzeye Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	1169,725	2	584,862	1.582	.206
Gruplar içi	308660,042	835	369,653		
Toplam	309829,766	837			

Tablo 31’ de verilen analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında sosyo-ekonomik düzey bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $F(2, 835) = 1.582, p > .05$. Başka bir deyişle öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puan düzeylerinin sosyo-ekonomik düzeye bağlı olarak anlamlı bir şekilde değiştiği söylenemez.

BÖLÜM V

TARTIŞMA – SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada ortaokul 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeylerini bazı değişkenlerin etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri ile ilgili, öğrencilere, kişisel bilgi formu ile çevresel sorumlu vatandaş davranış ölçeği verilerek öğrenciler tarafından doldurulması sağlanmıştır.

Çalışma grubuna uygulanan ölçek ile ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında 6. sınıf öğrencileri lehine; 7. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında 7. sınıf öğrencileri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle, sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeylerinin azaldığı saptanmıştır. Buna bakılarak üst sınıflara doğru gidildikçe öğrencilerin çevre ile ilgili olumlu davranış düzeylerinin azaldığı, küçük yaş grubu öğrencilerin daha olumlu çevresel tutuma sahip oldukları ve çevresel sorumlu vatandaş davranışları sergiledikleri söylenebilir. Benzer şekilde alan- yazında ki bazı çalışma sonuçlarına göre de küçük yaştaki çocukların çevreye daha duyarlı oldukları tespit edilmiştir (Değirmenci, 2012; Gök ve Afyon, 2015; Kılıç, Ögdüm, Düzgün ve Şeker, 2009; Koç ve Karatekin, 2013; Ocak ve Özpınar, 2013; Özdemir Özden, 2011; Şahin ve Erkal, 2010; Teyfur, 2008). Araştırmasında ilköğretim öğrencilerinin çevresel tutum düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceleyen Teyfur (2008), çalışma sonucunda 4. sınıflar ile 7. sınıflar arasında 4. sınıflar lehine; 5. sınıflar ile 7. sınıflar arasında 5. sınıflar lehine anlamlı farklar ortaya çıkmıştır. Ayrıca 4. sınıflar ve 5. sınıflarda alınan ortalama tutum puanlarının 6. sınıf, 7. sınıf ve 8. sınıf ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Şahin ve Erkal (2010) tarafından yapılan çalışmada ise 6. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerin çevresel

tutum puanları arasında 6. sınıf öğrencileri lehine anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Bu ve benzeri çalışma sonuçları doğrultusunda öğrenim görülen sınıf düzeyinin artması ile öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve davranışlarda gözlenen düşüşün başlıca nedenlerinin ortaya konulması önem arz etmektedir. Bu çalışma sonuçlarının aksine beklenen ve istenen durumun yaş arttıkça çevreye yönelik sorumluluğun da artmasının gerektiğidir. Ancak bu durumun böyle olmamasının nedenleri ayrıntılı olarak incelenmelidir. Öte yandan alan-yazında bu bulgulara zıt olarak yani sınıf düzeyinin artmasının çevresel sorumlulukta artış etkisi yaptığını (Akıllı ve Genç, 2015; Aksoy, 2014; Atasoy ve Ertürk, 2008), ya da hiçbir etkiye sahip olmadığına dair bulgular içeren (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003; Değirmenci, 2012; Koç ve Karatekin, 2013; Sadık ve Çakan, 2010; Sağır, Aslan ve Cansaran, 2008; Zengin ve Kunt, 2013) çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Aksoy (2014) çalışmasında 8.sınıf öğrencilerinin 7.sınıf öğrencilerine göre çevre konusunda daha duyarlı olduğunu bulmuştur. Aksoy (2014) çalışmasını Kocaeli ili Dilova ilçesinde gerçekleştirmiş olup, bu bölge konumu itibariyle sanayileşmenin yoğun olduğu dolayısıyla o bölgelerde yaşayan vatandaşların çevre konusunda daha hassas olabileceği apaçık ortadadır. Bu nedenledir ki yaş düzeyi arttıkça o bölgelerde yaşayan vatandaşların da haliyle çevreye olan ilgi, tutum ve bilgi düzeyleri de artmaktadır. Öte yandan, Çabuk ve Karacaoğlu (2003) tarafından yapılan çalışma üniversite öğrencilerine yönelik olarak yapılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencileri, 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerine göre çevresini daha iyi tanıyabilen, sorumluluk sahibi ve bilinçli bireylerdir. Üniversite öğrencilerinin tümünün çevreye yönelik farkındalık düzeylerinin hemen hemen aynı derecede olması nedeniyle, sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık tespit edilemediği düşünülebilir.

Çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışı puanlarının cinsiyet bakımından karşılaştırıldığında kız öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile, kız öğrencilerin daha yüksek düzeyde çevresel sorumlu vatandaş davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Bu bulgulara paralel bulgular çeşitli çalışmalarda da tespit edilmiştir (Akıllı ve Genç, 2015; Alp, Ertepinar, Tekkaya ve Yılmaz, 2008; Atasoy ve Ertürk, 2008; Aydın, 2010; Değirmenci, 2012; Ekici, 2005; Gök ve Afyon, 2015; Erol, 2005; Kesicioğlu ve Ali Sinanoğlu, 2009; Kılıç, Şeker, Ögdüm ve Düzgün, 2009; Koç ve Karatekin, 2013; Ocak ve Özpınar, 2013; Özdemir Özden, 2011; Şenyurt, Temel ve Özkahraman, 2011; Tikka, Kuitunen ve

Tynys, 2000; Uzun ve Sağlam, 2005; Yılmaz, Boone ve Andersen, 2004; Yücel, Altunkasa, Güçray, Uslu ve Say, 2006; Zengin ve Kunt, 2013). Ancak bazı çalışmalarda ise cinsiyetin çevreye yönelik tutum üzerinde herhangi bir etkisi tespit edilmemiştir (Akçay ve Pekel, 2017; Teyfur, 2008). Örneğin, Akçay ve Pekel (2017) çalışmasını pedagojik formasyon eğitimi alan farklı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri ile gerçekleştirmiştir. Üniversite öğrencileri belirli bir eğitim düzeyinden geçmiş ve bu nedenle belirli bir bilgi birikimine sahip, çevreye yönelik farkındalık sahibi bireyler oldukları için çevreye yönelik tutumda, cinsiyet değişkeni üniversite öğrencileri üzerinde herhangi bir fark yaratmamış olabilir.

Çalışma grubuna uygulanan ölçek ile üçüncü olarak akademik başarının çevresel vatandaşlık düzeyine etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan gruplar rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmesine rağmen akademik başarı ortalaması yüksek düzeyde öğrenciler tesadüfi olarak çalışmada yer almıştır. Akademik başarı düzeyi ile ilgili elde edilen bulgular ışığında akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin çevre konusunda daha duyarlı, sorumluluk sahibi, daha iyi çevresel vatandaş oldukları tespit edilmiştir. Akademik başarısı yüksek olan bireylerin çevre konusunda daha duyarlı bireyler olduğunu gösteren bu bulgu alan-yazında ki birçok çalışma sonucu ile de desteklenmektedir (Gökçe vd. 2007; Özdemir Özden, 2011; Uzun ve Sağlam, 2005; Yılmaz vd., 2004; Teyfur, 2008). Akademik bilgi düzeyi arttıkça çevre ile ilgili olan hassasiyet düzeyinde de artış gözlenmektedir.

Çalışmada baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, babası daha düşük eğitim düzeyine sahip öğrencilere göre daha fazla çevresel sorumluluğa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan çalışma da anne eğitim düzeyinin öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları üzerine etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Alan-yazındaki pek çok çalışma sonucu, anne ve baba eğitim düzeyinin öğrencilerin çevre tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığını göstermektedir (Akıllı ve Genç, 2015; Değirmenci, 2012; Gök ve Afyon, 2015; Gökçe vd., 2007; Koç ve Karatekin, 2013; Ocak ve Özpınar, 2013; Sadık ve Çakan, 2010; Şama 2003; Uzun 2005). Bu çalışmalarda anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde değiştiği belirtilmiştir. Öte yandan anne ve baba öğrenim düzeyinin öğrencilerin çevreye karşı tutumlarını değiştirmedini tespit eden çalışmalarda mevcuttur (Erol, 2005; Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, 2009; Özdemir Özden, 2011).

Örneğin, Kesicioğlu ve Alisinanoğlu (2009) çalışmalarında anne baba eğitim düzeyinin, öğrencilerinin çevreye yönelik duyarlılığını etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır. Baba eğitim düzeyinin öğrencilerin çevreye karşı duyarlılığında etkisinin olmaması durumunu çalışma grubunda yer alan öğrenci ailelerinin çoğunun köyde yaşaması ve dolayısıyla daha küçük yerleşim merkezlerinde çevre sorunlarının çok büyük boyutlarda olmaması ve dolayısıyla buralarda çevre konularında fazla bir hassasiyetin olmayabileceği nedeniyle böyle bir sonuç ile karşılaşıldığı söylenebilir.

Çalışma grubuna uygulanan ölçek ile çevre kuruluşuna üye olmanın çevresel sorumlu vatandaşlık düzeyine etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgularda öğrencilerin istenilen oranda herhangi bir çevre kuruluşuna üye olmadıkları tespit edilmiştir. Bu bulguları destekler nitelikte Koç ve Karatekin (2013)'in yaptığı çalışmada da öğrencilerin çevre kuruluşlarına üyeliklerin istenilen düzeyde olmadığı bulunmuştur. Öte yandan çalışma sonuçlarına göre çevresel sorumlu vatandaş davranışları ile çevre kuruluşuna üyelik arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç alan-yazındaki bazı çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Özdemir Özden, 2011).

Çalışma grubuna uygulanan ölçek ile herhangi bir çevre etkinliğine katılmanın çevresel sorumlu vatandaşlık düzeyine etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgularda öğrencilerin istenilen oranda herhangi bir çevre etkinliğine katılmadıkları tespit edilmiştir. Benzer bir sonuç Uzun (2007)'un çalışmasında ise lise öğrencilerinin çevre ile ilgili ekinliklere çok düşük düzeyde katılım gerçekleştirdiği şeklinde tespit etmiştir. Öte yandan çalışma sonuçlarına göre çevresel sorumlu vatandaş davranışları ile çevre etkinliklerine katılım arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu Özdemir Özden (2011) çalışma sonuçları ile de paralellik göstermektedir.

Çalışmada incelenen başka bir faktör ise çevre ile ilgili herhangi bir sosyal kulübe katılım durumunun çevresel vatandaşlık düzeyine etkisinin olup olmadığıdır. Çevre ile ilgili etkinliklere katılım değişkeninde olduğu gibi öğrencinin gerek bireysel gerekse bireyin yaşadığı toplumdan kaynaklanan nedenlerden dolayı çevre ile ilgili herhangi bir sosyal kulübe üye olma düzeyi, istenilen düzeyde tespit edilememiştir. Benzer bir durum Aksoy, (2014); Özmen vd., (2005) ve Şenyurt vd., (2011) çalışmalarının

bulguları ile de desteklenmektedir. Bu çalışma sonuçlarına göre de ortaokuldan üniversite düzeyine kadar öğrencilerin büyük çoğunluğunun çevre kulüplerine üye olmadığı görülmektedir. Öte yandan çevre ile ilgili sosyal kulübe üye olan öğrencilerin tutum puanlarının üye olmayan öğrencilere göre daha anlamlı çıktığı tespit edilmiştir. Alan-yazında çevre kulübüne üye olmanın çevre tutumu üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Teyfur, 2008; Özdemir Özden, 2011). Teyfur (2008) çalışmasında, bu durumu okuldaki çevre ile ilgili kulübün yetersiz olduğunu, ya da tam anlamıyla etkili olmadığına bağlamıştır.

Çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında ailenin gelir düzeyi bakımından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Atasoy (2005), Erol (2005), Gökçe vd. (2007), Kesicioğlu ve Ali Sinanoğlu (2009) ve Şenyurt, Temel ve Özkahraman (2011) tarafından yapılan çalışmalarda ailenin gelir düzeyinin çevresel davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Ancak diğer pek çok çalışma sonucu sosyo-ekonomik düzeyin çevre sorunlarına yönelik davranışlar üzerinde anlamlı etki yarattığını göstermektedir (Ocak ve Özpınar, 2013; Şahin ve Erkal, 2010; Şama, 2003; Yılmaz vd., 2004). Yılmaz vd. (2004), yüksek gelire sahip ve kentsel yerleşim birimlerinde yaşayan öğrencilerin, düşük aile gelirine sahip ve kenar mahallelerde yaşayan öğrencilere göre çevreye karşı daha olumlu tutum geliştirdiklerini belirtmiştir. Sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe öğrencilere aileleri tarafından sunulan olanaklar artacağından öğrencilerin çevreye yönelik hassasiyetlerinin de artması olağan bir durum olarak beklenmektedir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirilen bu çalışma diğer tüm öğretim kademelerinde de gerçekleştirilebilir.
- Bu çalışmaya ek olarak görüşme yapılarak nitel boyutlu daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.
- Farklı yöntem ve tekniklerin uygulandığı öğrenme ortamları düzenlenerek, bunların öğrencilerin çevresel vatandaşlık düzeyleri üzerindeki etkileri araştırılabilir.

- Öğretmenlerin çevresel vatandaşlık eğitimi ile ilgili yeterliklerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Sadece Kayseri il sınırlarında yapılan bu çalışma genişletilerek ülke genelinde çalışmalar yapılabilir.

5.2.2.Fen Eğitimi ve Program Geliştirmeye Yönelik Öneriler

- Öğrencilerin çevreye yönelik ilgi ve farkındalıklarını artırmak amacıyla ilgili ünitelerde hayvanat bahçesi, botanik bahçesi, baraj ve santral gezileri gibi çeşitli okul dışı öğrenme ortamı etkinlikleri fen programına kazanım olarak eklenebilir.
- Fen Bilimleri programı ve ilgili ders kitaplarında çevre ile ilgili uygulanabilir etkinlikler planlanabilir.
- Öğretmenler sınıf içi uygulamalarında öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını olumlu etkileyecek basit ve uygulanabilir etkinlikler düzenleyerek öğrencilerin çevre hassasiyetine katkı sağlayabilir.
- Çevre konusunda neler yapılabileceği ile ilgili öğrenci görüşleri alınarak bu doğrultuda etkinlikler planlanabilir.
- Çevre bilinci ve duyarlılığı için tüm eğitim kademelerine çevre eğitimi dersi konulabilir.
- Öğrencilerin doğaya yönelik hassasiyetlerinin artması için okullarda hayvan barınakları yapıp her hayvanı bir sınıfa teslim edip öğrencilerin çevre ile ilgili düzenlemelere katılması sağlanabilir.
- Çevre ile ilgili kuruluşların her okulda koordinatör görevlisi olup bu okul ile bağlantılı olarak çevre ile ilgili etkinliklere katılımı sağlanabilir.
- Millî Eğitim Bakanlığı öğrencilerin çevre ile ilgili çeşitli bilgilere ulaşabileceği internet siteleri hazırlayabilir.
- Okullarda çevre ile ilgili kulüp ve etkinlikler oluşturulabilir.
- Çevresel sorumlu birer vatandaş yetiştirilebilmek için öncelikle öğretmenlerin çevresel okuryazarlık düzeylerinin istenilen düzeylerde olması için hizmet içi eğitim, proje ve seminerler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akçay, S., & Pekel, F. O. (2017). Öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1174-1184.
- Akgün, A., Duruk, Ü., & Güngörmez, H. G. (2016). Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimi kavramına yönelik metaforları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 215-224.
- Akıllı, M., & Genç, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlığı alt boyutlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 81-97.
- Aksoy, B. (2014). Endüstri bölgesinde yaşayan ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri (Dilovası Örneği). *Journal of World of Turks*, 6(1), 111-122.
- Aktepe, S., & Girgin, S. (2009). İlköğretimde eko-okullar ve klasik okulların çevre eğitimi açısından karşılaştırılması. *İlköğretim online*, 8(2), 401-414.
- Alım, M. (2006). Avrupa Birliği üyelik sürecinde Türkiye’de çevre ve ilköğretimde çevre eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 599-616.
- Alp, E., Ertepinar, H., Tekkaya, C., & Yılmaz, A. (2008). A survey on Turkish elementary school students’ environmental friendly behaviours and associated variables. *Environmental education research*, 14(2), 129-143.
- Alper, U. (2014). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre dostu davranışlarının psikolojik ve bilişsel değişkenler kullanılarak modellenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altın, B. N., & Oruç, S. (2008). Çocukluk döneminde doğa sporlarının çevre eğitiminde kullanımı. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(35), 10-18.
- Artun, H., & Okur, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre kavramına yönelik bilgi ve çevreyi anlama düzeylerinin belirlenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 277-293.
- Artun, H., & Özsevgeç, T. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 29-50.

- Atalay, İ. (2004). *Doğa bilimleri sözlüğü*. Meta Basım, İzmir.
- Atasoy, E., & Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 105-122.
- Aydın, F. (2010). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları: Türkiye'den bir vaka çalışması. *International Journal of Physical Sciences*, 5(17), 2715-2720.
- Aydın, F., & Ünaldı, Ü. E. (2013). Coğrafya öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevreye yönelik tutumları. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 11-42.
- Bell, D. R. (2005). Environmental learning, metaphors and natural capital. *Environmental Education Research*, 11(1), 53-69.
- Bostancıoğlu, D., Saraçoğlu, G. V., & Öztürk, M. (2017). Öğrencilerin çevre farkındalık ve tutum düzeyleri ve bunları etkileyen faktörlerin araştırılması. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*.60, 266-278.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ceritli, İ. (1995). Şehirleşmeye bağlı çevre sorunlarını oluşturan temel kaynaklar. *Ekoloji Çevre Dergisi*, 17, 15-21.
- Çabuk, B., Karacaoğlu, Ö.C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 189-198.
- Çeliker, H. D., & Ali, Akar. (2015). Ortaokul öğrencilerinin doğaya ilişkin metaforları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 101-119.
- Çetin, F. A., Yıldırım, E., & Aydoğdu, M. (2017). Sürdürülebilir yaşama yönelik ekolojik ayak izi eğitiminin çevre sorunlarına yönelik tutum ve davranış düzeyine etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 10(1), 31-48.
- Çetinkaya, G. (2015). Doğa sporlarına katılım çevre tutumunu etkiler mi? üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi*, 13(2), 137-142.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve Analiz*. Çev. Ed.: A. Aypay). Ankara: Ani Yayıncılık.

- Değirmenci, M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Kayseri ili örneği). *Journal of European Education*, 2(2), 47-53.
- Doğan, Y. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çevre kavramına ilişkin sezgisel algıları: bir metafor analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 721-740.
- Doğanay, H. (1993). *Coğrafya 'da metodoloji*. MEB Yayınları, İstanbul.
- Egüz, Ş., Öztürk, C., & Kesten, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin küresel sorunlara karşı gösterdikleri duyarlılıklar. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 409-426.
- Ekici, G. (2005). Lise öğrencilerinin çevre eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 18, 71-83.
- Erbaş, A. K., & Teksöz, T., Tekkaya, C. (2012). An evaluation of environmental responsibility and its associated factors: reflections from PISA 2006. *Eurasian Journal of Educational Research*, 46, 41-62.
- Erdoğan, M., & Özsoy, A. M. (2007). Graduate Students' Perspectives On The Human-Environment Relationship. *Journal of Turkish Science Education*, 4(2), 21.
- Erol, G. H. (2005). *Sınıf öğretmenliği ikinci sınıf öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 91-100.
- Galip, A. (2017). Küresel ısınma, nedenleri ve sonuçları. *DTCF Dergisi*, 46(2), 29-43.
- Geray, C. (1997). *Çevre için eğitim. İnsan çevre toplum*. İmge Kitabevi. Ankara.
- Gök, E., & Afyon, A. (2015). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevresel tutumları üzerine alan araştırması. *Journal of Turkish Science Education*, 12(4), 77-93.
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S., & Özden, M. (2007). İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları. *İlköğretim Online*, 6(3), 452-468.
- Görümlü, T. (2003). *Liselerde çevreye karşı duyarlılığın oluşturulmasında çevre eğitiminin önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güneş, G. (2018). Okul öncesi fen ve doğa eğitimi araştırmalarına ilişkin bir tarama çalışması: Türkiye örneği. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2, 1-35.

- Güngördü, E. (2002). Türkiye’de nüfus hareketleri ve şehirleşme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 10(2), 409-414.
- Heywood, V. H., & Watson, R. T. (1995). *Global biodiversity assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horton, D. (2006). Demonstrating environmental citizenship? A study of everyday life among green activists. *Environmental citizenship*, 127-150.
- Karaatlı, M. (2006). *Verilerin düzenlenmesi ve gösterimi. SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. (Ed. Şeref Kalaycı), İkinci Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Karataş, A., & Aslan, G. (2012). İlköğretim öğrencilerine çevre bilincinin kazandırılmasında çevre eğitiminin rolü: Ekoloji temelli yaz kampı projesi örneği. *Journal of World of Turks*, 4(2), 259-276.
- Kaya, E., Akıllı, M., & Sezek, F. (2009). Lise öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarının cinsiyet açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 43-54.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri. *Journal of Social Science*, 19, 51-64.
- Keleş, R., Hamamcı, C., & Çoban, A. (2005). *Çevre Politikası*. İmge Kitabevi. Baskı, Ankara.
- Kesicioğlu, O. S., & Ali Sinanoğlu, F. (2009). 60-72 Aylık çocukların çevreye karşı tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(3), 37-48.
- Kırıkkaya, E. (2009). İlköğretim okullarındaki fen öğretmenlerinin fen ve teknoloji programına ilişkin görüşleri. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 133-148.
- Koç, H., & Karatekin, K. (2013). Coğrafya öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 139-174.
- Koçarlan, H., Kılınç, E., Gedik, A., & Paksoy, H. M. (2017). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıkları üzerine bir araştırma. *Journal Of Social and Humanities Sciences Research. Sciences*, 4(15), 1910-1916.,
- Köğçe, D., Ünal, S. & Şahin, B. (2009). Matematik öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik durumlarının çevre hakkındaki düşünce ve tutumlarının üzerine etkisi. *Türk Fen Eğitim Dergisi*, 6(3), 19-37.

- Köse, S., Gencer, A. S., Gezer, K., Erol, G. H., & Bilen, K. (2011). Investigation of undergraduate students' environmental attitudes. *International Electronic Journal of environmental education*, 1(2), 85-96.
- Kuzu, T. (2008). Aytül Akal'ın masallarıyla çocukta çevre bilinci geliştirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 327-339.
- Külköylüoğlu, O. (2000). *Çevre eğitiminde yapısal unsurlar ve amaçlar üniversitelerin eğitiminde önemi*. V. Uluslararası Ekoloji ve Çevre Sorunları Sempozyumu, Ankara.
- Meydan, A., & Doğu, S. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 267-277.
- Nelson, P. R. (1983). A comparison of sample sizes for the analysis of means and the analysis of variance. *Journal of Quality Technology*, 15(1), 33-39.
- Ocak, İ., & Özpınar, D. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri ve bunlara etki eden faktörler (Afyonkarahisar İli Örneği). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 13(2), 1-15.
- Oğuz, D., Çakıcı, I., & Kavas, S. (2011). Yüksek öğretimde öğrencilerin çevre bilinci. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 12(1), 34-39.
- Orr, R. (2002). *Governing when chaos rules: enhancing governance and participation*. Washington Quarterly, 25(4), 139-152.
- Öner Armağan, F. (2006). *İlköğretim 7-8. sınıf öğrencilerinin çevre eğitimi ile ilgili bilgi düzeyleri (Kırıkkale il merkezi örnekleme)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbek, R. (2017). Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi ders amaçlarının gerçekleştirme düzeyi. *Journal of the Faculty of Education*, 18(1), 359-371.
- Özdemir Özden, D. (2011). *İlköğretim Okullarında Çevresel Vatandaşlık Eğitimi*. Yayınlanmamış Doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç., & Nehir, S. (2005). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4(6), 330-344.

- Özsoy, S., & Ahi, B. (2014). İlkokul öğrencilerinin geleceğe yönelik çevre algılarının çizdikleri resimler aracılığı ile belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1557-1582.
- Öztürk, T., & Öztürk, F. Z. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programının çevre eğitimi açısından analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3), 1533-1550.
- Sadık, Ö. G. D. F., & Çakan, H. (2010). Biyoloji bölümü öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre sorunlarına yönelik tutum düzeyleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 351-365.
- Sağdıç, A., & Şahin, E. (2015). Sürdürülebilir kalkınma eğitimine yönelik inançlar: ölçek geliştirme çalışması. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(3), 161-180.
- Sağır, Ş. U., Aslan, O., & Cansaran, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 7(2), 496-511.
- Scheffé, H. (1953). A method for judging all contrasts in the analysis of variance. *Biometrika*, 40(1-2), 87-110.
- Sever, R., Yalçınkaya, E. (2018). *Çevre Eğitimi*. Pegem Akademi, Ankara.
- Sönmez, E., & Yerlikaya, Z. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çevresel bilgi düzeyleri ve çevreye yönelik tutumları üzerine bir alan araştırması: Kastamonu İli Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1239-1249.
- Sönmez, E., & Yerlikaya, Z. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çevre bilgi ve tutumlarının farklı okul türleri açısından incelenmesi. *Alınleri Dergisi*, 1(1), 53-59.
- Sungurtekin, Ş. (2001). Uygulamalı çevre eğitimi projesi. Kapsamında ana ve ilköğretim okullarında müzik yoluyla çevre eğitimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 167-178.
- Şahan, M. (2017). Kentsel alanda heykel ve çevre ilişkisi üzerine bir inceleme. *Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi*, 6(2), 92-109.
- Şahin, N. F., Cerrah, L., Saka, A., & Şahin, B. (2014). Yüksek öğretimde öğrenci merkezli çevre eğitimi dersine yönelik bir uygulama. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 113-128.
- Şahin, H., & Erkal, S. (2010). Ortaokul öğrencilerine çevre karşı tutumları. *Sosyal davranış ve kişilik: bir uluslararası dergi*, 38(8), 1061-1071.

- Şama, E. (2003). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2): 99-110.
- Şeker, S., Ek, H., Kılıç, N., Ögdüm, P., & Düzgün, G. (2009). Adnan Menderes Üniversitesinin farklı akademik alanlarında öğrenim gören ilk ve son sınıf öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve duyarlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 125-136.
- Şenyurt, A., Temel, A. B., & Özkahraman, Ş. (2011). Üniversite öğrencilerinin çevresel konulara duyarlılıklarının incelenmesi. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 8-15.
- Tanrıverdi, B. (2010). Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(151), 89-103.
- Taşkın, Ö., & Şahin, B. (2008). Çevre kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 1-12.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2018). *İlköğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (11. Sınıf)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2018). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1, 2 ve 3. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- TDK, Türkçe Sözlük (2 Cilt, Yeni Baskı), Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1988.
- Teksöz, G., Şahin, E., & Ertepinar, H. (2010). Çevre Okuryazarlığı, Öğretmen Adayları Ve Sürdürülebilir Bir Gelecek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 307-320.
- Teyfur, E. (2008). İlköğretim öğrencilerinin akademik başarılarının ve çevre kulübü çalışmalarının çevreye yönelik tutumlarına olan etkisi İzmir örneği. *Ege Eğitim Dergisi*, 9(1), 131-149.
- Tikka, P. M., Kuitunen, M. T., & Tynys, S. M. (2000). Eğitimsel altyapının öğrencilerin tutumları, aktivite düzeyleri ve çevreye ilişkin bilgi üzerindeki etkileri. *The journal of environmental education*, 31(3), 12-19.
- Uzun, N., & Sağlam, N. (2005). Sosyo-Ekonomik durumun çevre bilinci ve çevre akademik başarısı üzerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29), 194-202.

- Uzun, N. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi ve tutumları üzerine bir çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uzun, N., Sağlam, N., ve Varnacı Uzun, F. (2008). Yeşil sınıf modeline dayalı uygulamalı çevre eğitimi projesinin çevre bilinci ve kalıcılığına etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 9(1), 59-74.
- Ürey, M., & Aydın M. (2014). İlköğretim fen ve teknoloji dersi programında yer alan çevre konularına yönelik bir program analizi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 7-20.
- Vaizoğlu, S., Altıntaş, H., Temel, F., Ahrabi, A. F., Aydoğan, D., Bostancı, S., & Güler, Ç. (2005). Bir tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin çevre bilincinin değerlendirilmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4(4), 151-171.
- Vural, H., & Yılmaz, S. (2016). Ortaokul öğrencilerinin çevre ve doğa ile ilgili konularda bilgi ve davranış düzeylerinin belirlenmesi; Erzurum İli Örneği. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Derneği*, 6(1), 107-115.
- Yardımcı, E., & Kılıç, G. B. (2010). Çocukların gözünden çevre ve çevre sorunları. *İlköğretim Online*, 9(3), 1122-1136.
- Yılmaz, A., Morgil, F. İ., Aktuğ, P., & Göbekli, İ. (2002). Ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin çevre, çevre kavramları ve sorunları konusundaki bilgileri ve öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 156-162.
- Yılmaz, O., Boone, W. J., & Andersen, H. O. (2004). İlköğretim ve ortaokul Türk öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik görüşleri. *International Journal of Science Education*, 26(12), 1527-1546.
- Yılmaz, F. (2017). *İhtiyar Dünyamız ve Küresel Isınma*. Ekonomi Politika Dünya
- Yılmaz, R. (2009). Edirne de çevre bilincinin belirlenmesi ve sosyo-ekonomik özelliklerin çevresel bilinç üzerine etkileri. *JOTAF/Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 79-92.
- Yücel, M., Altunkasa, F., Güçray, S., Uslu, C., & Say, N. P. (2006). Adana'da çevre duyarlılığı düzeyinin ve geliştirme olanaklarının araştırılması. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 217-228.
- Zengin, U., & Kunt, H. (2013). Ortaokul öğrencilerinin ağaç ve çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(23), 155-165.

Woodward, D. M. (2004). *Changes in student's measures of environmental literacy as a result of instruction on environmental issues*. ProQuest Dissertations & Theses Global, 1-144.

EKLER

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler bu bölümde kişisel durumunuzu belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Çoktan seçmeli sorularda size uygun olan seçeneği parantez işaretinin içine (X) koyarak belirtiniz. Vereceğiniz tüm yanıtlarının gizli tutulacağını lütfen unutmayınız.

1. Okulunuz (Lütfen yazınız)

.....

2. Sınıfınız

6. Sınıf 7. sınıf 8. sınıf

3. Cinsiyetiniz?

Kız Erkek

4. Geçen dönemdeki not ortalamanız? (Lütfen yazınız)

.....

5. Babanızın eğitim durumu?

Okur-yazar değil Sadece okuma-yazma biliyor İlkokul mezunu

Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu

Lisansüstü eğitim mezunu (yüksek lisans, doktora) Diğer (Lütfen yazınız):

6. Annenizin eğitim durumu?

Okur-yazar değil Sadece okuma-yazma biliyor İlkokul mezunu

Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu

Lisansüstü eğitim mezunu (yüksek lisans, doktora)

Diğer (Lütfen yazınız):

7. Ailenizin aylık ortalama geliri?

1300-2000 TL 2000-3000 TL 3000 TL ve üstü

8. Bir çevre kuruluşuna (örneğin TEMA gibi) üye misiniz?

Evet (Lütfen yazınız)

.....

Hayır

9. Okulda görev aldığınız sosyal kulüp/eğitsel kol nedir? (Lütfen yazınız)

.....

10. Çevre ile ilgili bir etkinliğe katıldınız mı?

Evet (Lütfen yazınız):

.....

Hayır

EK 2. ÇEVRESEL SORUMLU VATANDAŞ DAVRANIŞLARI ÖLÇEĞİ

<i>Yönerge: Sevgili öğrenci, bu bölümde günlük hayatınızda sergileyebileceğiniz bazı çevresel davranışlara ilişkin maddeler bulunmaktadır. Sizden istenen her bir maddeyi dikkatlice okumamız ve maddelerin ifade ettiği davranışları hangi sıklıkla yerine getirdiğiniz ilgili kutucuğa (X)işareti koyarak belirtmenizdir. <u>Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.</u></i>	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
1. Çevre sorunları ile ilgili gazete ve dergilere yazılar gönderirim.	()	()	()	()	()
2. Okul araç ve gereçlerimi geri dönüşümlü olanlardan satın alırım.	()	()	()	()	()
3. Politikacı veya yetkili kişilere çevre sorunlarının çözümü için mektuplar yazarım.	()	()	()	()	()
4. Evde, okulda ve sokakta cam, kâğıt ve plastik gibi atıkları geri dönüşüm kutularına atarım.	()	()	()	()	()
5. Çevre ve çevre sorunlarına yönelik konferans ve toplantılara gönüllü olarak katılırım.	()	()	()	()	()
6. Evdeki çöpleri geri dönüşüm özelliklerine göre ayırmasını anneme söylerim.	()	()	()	()	()
7. Çevreyi düzenlemek, temizlemek ve güzelleştirmek için yapılan çalışmalara gönüllü olarak katılırım.	()	()	()	()	()
8. Çevre ile ilgili grup, kulüp ve kurumlara katılırım/üye olurum.	()	()	()	()	()
9. Çevresel sorunlara karşı yapabilecek şeyler hakkında ailem ile konuşurum.	()	()	()	()	()
10.Kullanılmış giysilerimi kullanabilecek başka kişilere veririm.	()	()	()	()	()
11.Dişlerimi fırçalarken ve elimi yıkarken suyun boşa akmasına dikkat ederim.	()	()	()	()	()
12.Kullanılmış pilleri nil atık toplama kutularına atarım.	()	()	()	()	()
13.Çöplerimi geri dönüşüm özelliklerine göre ayırırım.	()	()	()	()	()
14.TV’de doğa ve hayvanlar ile ilgili programları izlemeyi tercih ederim.	()	()	()	()	()
15.Okulumuzdaki panolarda yer alan çevre ile ilgili yazı ve resimleri incelerim.	()	()	()	()	()
16.Mümkün olduğunca geri dönüşümlü kaplarda satılan ürünleri satın alırım.	()	()	()	()	()
17.Bir kâğıdın iki tarafını da kullanırım.	()	()	()	()	()
18.Çevreye çöp atan birini gördüğüm zaman çekinmeden uyarırım.	()	()	()	()	()
19.TV’deki çevre sorunları ilgili programları izlerim.	()	()	()	()	()
20.Okulda gördüğüm çevre sorunlarını öğretmenlerim ve okul Yöneticilerine anlatırım.	()	()	()	()	()
21.Arkadaşlarımla çevre sorunları ve bunlara karşı yapılabilecekler Hakkında sohbetler yaparım.	()	()	()	()	()
22.Çevreile ilgili yapılan tartışmalara katılırım.	()	()	()	()	()
23.Evdeve okulda boşa akan muslukları kapatırım.	()	()	()	()	()
24.Evdeki elektrikli eşyaları kullanmadığım zaman fişini çekerim.	()	()	()	()	()
25.Çevremdekileri bir çevre faaliyetine katılması için ikna etmeye çalışırım.	()	()	()	()	()
26.Çevreye zararlı davranışlar sergiledikleri zaman ailemi uyarırım.	()	()	()	()	()
27.İnternette veya yazılı kaynaklardan çevre sorunları ve yapabileceklerim hakkında araştırmalar yaparım.	()	()	()	()	()

EK 3. KAYSERİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ÇALIŞMA İZİNİ

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 94025929-605-E.14112208
Konu : Araştırma İzni

14.12.2016

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 28/11/2016 tarih ve 19739 sayılı yazınız.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Fatih DEMİR'in, ilgi yazınız ekinde belirtilen okullarda "Ortaokul Öğrenci ve Öğretmenlerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu çalışmayı yapmasında bir sakıncanın olmadığı, Anket Değerlendirme Komisyonu tarafından tespit edilmiş olup, konu ile ilgili Valilik Makamından alınan 13/12/2016 tarih ve 14080463 sayılı Olur ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Osman ELMALI
İl Millî Eğitim Müdür V.

EK: Valilik Oluru (1 Sayfa)

Görevi Elektronik İmza ile
Aşlı ve Aşlı
14.12.2016
Kemal TAŞKIN
Vali

Çifttepe Mahallesi Fılas Bulvarı No: 1/B Melikgazi / KAYSERİ
Elektronik Ağ: <http://kayseri.meb.gov.tr>
e-posta: irpe38@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: N. TAŞ
Tel: (0352) 330 11 25 (1240)
Faks: (0 352) 336 76 04

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksngui.meb.gov.tr> adresinden: 8c60-a2dd-31a1-adde-4c83 kodu ile teyit edilebilir.

EK 4. VALİLİK ÇALIŞMA İZİNİ

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 94025929-605-E.14080463
Konu : Araştırma İzni

13/12/2016

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07/03/2012 tarih ve 3616 sayılı (2012/13 Genelge) emirleri.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Fatih DEMİR'in, ekli listede belirtilen okullarda "Ortaokul Öğrenci ve Öğretmenlerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu çalışma yapma isteği ile ilgili, Erciyes Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 28/11/2016 tarih ve 19739 sayılı yazısı ve ekleri ilişikte sunulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Fatih DEMİR'in, ekli listede belirtilen okullarda "Ortaokul Öğrenci ve Öğretmenlerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu çalışmasını yapmasında bir sakıncanın olmadığı Anket Değerlendirme Komisyonu tarafından tespit edilmiş olup, eğitim-öğretimi aksatmadan okul müdürlüğü'nün gözetiminde ve sorumluluğunda araştırmanın yapılması uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Osman ELMALI
İl Millî Eğitim Müdürü V.

OLUR

Mehmet Emin AVCI
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK: Yazı ve Ekleri (6 Sayfa)

Gültepe Mahallesi Talas Bulvarı No:1/B Melikgazi / KAYSERİ
Elektronik Ağ: <http://kayseri.meb.gov.tr>
e-posta: arge38@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: N. TAŞ
Tel: (0 352) 330 11 25 (1240)
Faks: (0 352) 336 76 04

EK 5. ERCİYES ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU PROJE ONAY FORMU

BAŞVURU NO: 05

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU PROJE ONAY FORMU

Projenin Adı	<i>Ortaokul Öğrenci ve Öğretmenlerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi</i>
Projenin Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Proje Araştırmacıları	Fatih DEMİR (Sorumlu Araştırmacı) Yrd.Doç.Dr.Fulya ÖNER ARMAĞAN(Danışman)
Sorumlu Araştırmacının Haberleşme Bilgileri	Fatih DEMİR (Sorumlu Araştırmacı) Yrd.Doç.Dr.Fulya ÖNER ARMAĞAN(Danışman) Erciyes Üniversitesi-Eğitim Fak.- KAYSERİ e-posta adresi:demirfatih38@gmail.com

KARAR:

Etik Kurulumuza başvuran **Fatih DEMİR**'in "*Ortaokul Öğrenci ve Öğretmenlerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*" adlı Yüksek Lisans Tezi değerlendirilerek aşağıdaki sonuca ulaşılmıştır.

- Proje etik açıdan uygun bulunmuştur.
- Projenin etik açıdan geliştirilmesi gerekmektedir.
- Proje etik açıdan uygun bulunmamıştır.

07/02/2017

ADI SOYADI

İMZA

Etik Kurul Başkanı	Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH	
Etik Kurul Başkan Yrd. (Raportör)	Doç. Dr. Kasım KARAMAN	
Üye	Prof. Dr. Celal YILDIZ	
Üye	Prof. Dr. Mehmet AKKURT	
Üye	Prof. Dr. Mustafa BAKTIR	
Üye	Doç. Dr. Mustafa DEMİRCİ	
Üye	Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ	
Üye	Doç. Dr. Handan ZİNCİR	
Üye	Doç. Dr. Burak ADIGÜZEL	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Fatih DEMİR
Uyruğu: Türkiye (T.C)
Doğum Tarihi ve Yeri: 05.07.1986- Kayseri
Medeni Durum: Evli
E-mail: demirfatih38@gmail.com
Yazışma Adresi: Zümrüt Mahallesi Dünya Sokak Buhara Apartmanı No:13/8 Kocasinan / KAYSERİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi	2018
Lisans	Celal Bayar Üniversitesi, Fen Bilgisi Öğretmenliği	2008
Lisans	Gaziantep Üniversitesi, Hukuk Fakültesi	2017-Halen
Lise	Sümer Lisesi (YDA), Kayseri	2004

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2010-Halen	MEB (Kayseri İncesu Tahirini Duran Dudu Gümüş Ortaokulu)	2016

YABANCI DİL

İngilizce

KONGRELER

Demir, F. ve Öner Armağan F. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. 2. Uluslararası Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi Kongresi, 13-15 Eylül, 2018, Kuşadası.